M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref. / Ser. 509

Title: Saptamashtaka Samhita

of Rgveda

509

सप्तमाष्टक संहिता (ऋग्वेद)

Title	Saptamaashtaka Saṁhitā of Ṛgveda.
Author	
Editor	
Year, Vols.	Śaka 1739
Publisher	
Remarks	Incomplete

509

नसा जायते कविरेकुतस्पृशार्वेशो निहितो यमा पदः ॥ यूनो हसंतो प्रथ
मं विजज्ञतुर्गुहा हितं जनि मन्नेम मुद्यतं ॥ १९ ॥ मंद्रस्य रूपं विविदुर्म
नीषिणः श्येनो यदंधो अभरत्परावतः ॥ तं मर्जयंत सुवृधं नदीष्वां उ
शंतं मंशुं परियंतमृग्मियं ॥ त्वां मृजंति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभि
र्मतिभिर्धीतिभिर्हितं ॥ अव्यो वारेभिरुत देवहूतिभिर्नृभिर्यतो वाज
मा दर्षि सातये ॥ परि प्रयंतं वय्यं सुषंसदं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्त
भः ॥ यो धारया मधुमाँ ऊर्मिणा दिव इयर्ति वाचं रयिषाळमर्त्यः ॥ अ
यं दिव इयर्ति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ॥ अद्भिर्गो
भिर्मृज्यते अद्रिभिः सुतः पुनान इंदुर्वरिवो विदत्प्रियं ॥ एवा नः सो
म परिषिच्यमानो वयो दधच्चित्रतमं पवस्व ॥ अद्वेषे द्यावापृथिवी हु

स॰स वेमदे वाधुन्नरायिमृक्षेभिस्कुवीर्यं ॥ २० ॥ इषुर्नधन्वन्प्रतिधीयते मतिर्वत्सो
१८ नमातु रुपसर्ज्यूधनि ॥ उरुधारेव दुहे अग्र आयत्यस्य व्रतेष्वपि सोम इष्य
ते ॥ उपो मतिः पृच्यते सिच्यते मधु मंद्राजनी चोदते अंतरासनि ॥ पवमानः
संतनिः प्रघ्नतामिव मधुमांद्रप्सः परिवारमर्षति ॥ अव्ये वधूयुः पवते
परित्वचि श्रथ्नीते नप्तीरदितेॠतं यते ॥ हरिरक्रान्यजतः संयतो मदो नृ
म्णा शिशानो महिषो न शोभते ॥ उक्षा मिमाति प्रति यंति धेनवो देवस्य दे
वी रुपयंति निष्कृतं ॥ अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययमत्कं न निक्तं परि सोमो
अव्यत ॥ अमृक्तेन रुशता वाससा हरिरमर्त्यो निर्णिजानः परिव्यत ॥ दि
वस्पृष्ठं बर्हणा निर्णिजे कृतोपस्तरणं चम्वोर्नभस्मयं ॥ २१ ॥ सूर्यस्येव र राम
श्मयो द्रावयित्नवो मत्सरासः प्रसुपः साकमीरते ॥ तंतुं ततं परि सर्गा १८

स आशवो नेंद्रादृते पवते धाम किंचन ॥ सिंधोरिव प्रवणे निम्न आशवो श्री
वृषच्युता मदासो गातुमाशत ॥ शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदेस्मे वा
जाः सोम तिष्ठंतु कृष्टयः ॥ आ नः पवस्व वसुमद्धिरण्यवदश्वावद्गोमद्य
वमत्सुवीर्यं ॥ यूयं हि सोम पितरो मम स्थन दिवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृ
तः ॥ एते सोमाः पवमानास इंद्रं रथा इव प्रययुः सातिमछ ॥ सुताः पवि नि
त्रमति यंत्यव्यं हित्वी वव्रिं हरितो वृष्टिमछ ॥ इंदविंद्राय बृहते पवस्व सु
मृळीको अनवद्यो रिशादाः ॥ भरा चंद्राणि गृणते वसूनि देवैर्द्यावापृथिवी
प्रावतं नः ॥ २२ ॥ त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रे सत्यामाशिरं पूर्व्ये व्योम
नि ॥ चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारूणि चक्रे यदृतैरवर्धत ॥ स भि
क्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे ॥ तेजिष्ठा
अपो मंहना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदो विदुः ॥ ते अस्य संतु के

स॰ स॰ नवो मंसुवो दाभ्यासो जनुषी उभे अनु ॥ येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनतः
१९ आदिद्राजानं मनना अगृभ्णत ॥ स मृज्यमानो दशभिः सुकर्मभिः प्र म
ध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ॥ व्रतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृच
क्षा अनु पश्यते विशौ ॥ स मर्मृजान इंद्रियाय धायस ओभे अंता रोद
सी हर्षते हितः ॥ वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मती रादेदिशानः शर्यहेव
शुरुधः ॥ २३ ॥ स मातरा न ददृशान उस्रियो नानददेति मरुतामिव
स्वनः ॥ जानन्नृतं प्रथमं यत्स्वर्णरं प्रशस्तये कमवृणीत सुक्रतुः ॥ रु
वति भीमो वृषभस्तविष्यया शृंगे शिशानो हरिणी विचक्षणः ॥ आ १९
योनिं सोमः सुकृतं नि षीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी ॥ शु राम
चिः पुनानस्तन्वमरेपसमव्ये हरिर्न्यधाविष्ट सानवि ॥ जुष्टो मित्रा
य वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः ॥ पवस्व सोम दे

न ववीतये वृषेंद्रस्य हार्दि सोमधानमा विश ॥ पुरा नो बाधाद्दुरिताति पा
रय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते ॥ हितो न सप्तिरभि वाजमर्षेंद्रस्ये
दो जठरमा पवस्व ॥ नावा न सिंधुमति पर्षि विद्वाञ्छूरो न युध्यन्नव नो
निदः स्पः ॥ २४ ॥ आ दक्षिणा सृज्यते शुष्म्यासदं वेति द्रुहो रक्षसः
पाति जागृविः ॥ हरिरोपशं कृणुते नभस्पय उपस्तिरे चम्वोर्ब्रह्म नि
र्णिजे ॥ प्र कृष्टिहेव शूष एति रोरुवदसुर्यं वर्णं नि रिणीते अस्य तं ॥
जहाति वव्रिं पितुरेति निष्कृतमुपप्रुतं कृणुते निर्णिजं तना ॥ अद्रि
भिः सुतः पवते गभस्त्योर्वृषायते नभसा वेपते मती ॥ स मोदते नस
ते साधते गिरा नेनिक्ते अप्सु यजते परीमणि ॥ परि द्युक्षं सहसः पर्व
तावृधं मध्वः सिंचंति हर्म्यस्य सक्षणिं ॥ आ यस्मिन्गावः सुहुता
द ऊधनि मूर्धञ्छ्रीणंत्यग्रियं वरीमभिः ॥ समी रथं न भुरिजोरहेषत

स॰ त॰ दश स्वसारो अदितेरुपस्थ आ ॥ जिगादुप ज्रयति गोरपीच्यं पदं यद
२० स्य मतुथा अजीजनन् ॥ २५ ॥ श्येनो न योनिं सदनं धिया कृतं हिरण्य
यमासदं देव एषति ॥ ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिराश्वो न देवाँ अप्येति
यज्ञियः ॥ परा व्यक्तो अरुषो दिवः कविर्वृषा त्रिपृष्ठो अनविष्ट गा अभि ॥
सहस्रणीतिर्यतिः परायती रेभो न पूर्वीरुषसो वि राजति ॥ त्वेषं रूपं कृ
णुते वर्णो अस्य स यत्राशयत्समृता सेधति स्रिधः ॥ अप्सा याति स्व
धया दैव्यं जनं सं सुष्टुती नसते सं गोअग्रया ॥ उक्षेव यूथा परियन्नरा
वीदधि त्विषीरधित सूर्यस्य ॥ दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षत क्षां सोमः परि क्रतु
ना पश्यते जाः ॥ २६ ॥ हरिं मृजन्त्यरुषो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सो राम
मो अज्यते ॥ उद्वाचमीरयति हिन्वते मती पुरुष्टुतस्य कति चित्परिप्रि २०
यः ॥ साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदादुहुः ॥ यदी

मृजन्ति सुगभस्तयो नरः सनीळाभिर्दशभिः काम्यं मधु ॥ अरममाणो
अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवं ॥ अन्वस्मै जोषमभरद्वि
नंगृसः सं द्वयीभिः स्वसृभिः क्षेति जामिभिः ॥ नृधूतो अद्रिषुतो बर्हिषि प्रि
यः पतिर्गवां प्रदिव इन्दुर्ऋत्वियः ॥ पुरंधिवान्मनुषो यज्ञसाधनः शुचिर्धि
या पवते सोम इन्द्र ते ॥ नृबाहुभ्यां चोदितो धारया सुतोऽनुष्वधं पवते सोम इ
न्द्र ते ॥ आप्राः क्रतून्त्समजैरध्वरे मतीर्वेर्न द्रुषच्चम्वोरासदद्धरिः ॥ २७ ॥
अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ॥ समी गावो
मतयो यन्ति संयत ऋतस्य योना सदने पुनर्भुवः ॥ नाभा पृथिव्या धरुणो
महो दिवोऽपामूर्मौ सिन्धुष्वन्तरुक्षितः ॥ इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूवसुः
सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः ॥ स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिक्ष
न्नाधून्वते च सुक्रतो ॥ मा नो निर्भाग्वसुनः सादनस्पृशो रयिं पिशङ्गं

स॰ त॰ बृहन्तं वयो महि ॥ आ न इन्दो शतदात्वश्व्यं सहस्रदातु पशुमद्धिर
२१ ण्यवत् ॥ उप मास्व बृहती रेवतीरिषोऽधि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि ॥
॥ २८ ॥ स्रक्के द्रप्सस्य धमतः समस्वरन्नृतस्य योना समरंत नाभयः
॥ त्रीन्स मूर्ध्नो असुरश्चक्र आरभे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन् ॥
सम्यक्सम्यंचो महिषा अहेषत सिंधोरूर्मावधि वेना अवीविपन् ॥
मधोर्धाराभिर्जनयंतो अर्कमित्प्रियामिंद्रस्य तन्वमवीवृधन् ॥ पवि
त्रवंतः परि वाचमासते पितैषां प्रत्नो अभि रक्षति व्रतं ॥ महः समु
द्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारभं ॥ सहस्रधारेव ते स राम
मस्वरन्दिवो नाके मधुजिह्वा असश्चतः ॥ अस्य स्पशो न नि मिष २१
न्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः संति सेतवः ॥ पितुर्मातुरध्या ये समस्व

रन्नृचा शोचंतः संदहंतो अव्रतान् ॥ इंद्रद्विष्टामप धमंति मायया
त्वचमसिक्नीं भूमनो दिवस्परि ॥ २९ ॥ प्रत्नान्मानादध्या ये समस्वर
ञ्छ्लोकयंत्रासो रभसस्य मंतवः ॥ अपानक्षासो बधिरा अहासत ऋ
तस्य पंथां न तरंति दुष्कृतः ॥ सहस्रधारे वितते पवित्र आ वाचं पु
नंति कवयो मनीषिणः ॥ रुद्रास एषामिषिरासो अद्रुहः स्पशः स्वंचः
सुदृशो नृचक्षसः ॥ ऋतस्य गोपा न दभाय सुक्रतुस्त्री ष पवित्रा हृ
द्यंतरा दधे ॥ विद्वान्स विश्वा भुवनाभि पश्यत्यवाजुष्टान्विध्यति क
र्ते अव्रतान् ॥ ऋतस्य तंतुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य
मायया ॥ धीराश्चित्तत्समिनक्षंत आशतात्रा कर्तमव पदात्यप्रभुः ॥
॥ ३० ॥ शिशुर्न जातोऽव चक्रदद्वने स्वर्यद्वाज्यरुषः सिषासति ॥
दिवो रेतसा सचते पयोवृधा तमीमहे सुमती शर्म सप्रथः ॥ दिवो

स॰ स य स्कंभो धरुणः स्वातत आपूर्णो अंशुः पर्येति विश्वतः ॥ स मे मही
२२ रोदसी यक्षदावृता समीचीने दाधार समिषः कविः ॥ महि प्सरः सु
कृतं सोम्यं मधूर्वी गव्यूतिरदितेर्ऋतं यते ॥ ईशे यो वृष्टेरित उस्रि
यो वृषापां नेता य इतऊतिर्ऋग्मियः ॥ आत्मन्वन्नभो दुह्यते घृतं
पय ऋतस्य नाभिरमृतं वि जायते ॥ समीचीनाः सुदानवः प्रीणं
ति तं नरो हितमव मेहंति पेरवः ॥ अरावीदंशुः सचमान ऊर्मिणा
देवाव्यं१ मनुषे पिन्वति त्वचं ॥ दधाति गर्भमदितेरुपस्थ आ ये
न तोकं च तनयं च धामहे ॥ २२ ॥ सहस्रधारे व ता असश्चतस्तृ ऋग्म
तीये संतु रजसि प्रजावतीः ॥ चतस्रो नाभो निहिता अवो दिवो २२
हविर्भरंत्यमृतं घृतश्चुतः ॥ श्वेतं रूपं कृणुते यत्सिषासति सोमो

मीढ्वाँ असुरो वेद भूमनः ॥ धिया शमी सचते सेमभि प्रवद्दिवस्कवंध
मव दर्षदुद्रिणं ॥ अध श्वेतं कलशं गोभिरक्तं कार्ष्मन्ना वाज्यक्र
मीत्ससवान् ॥ आ हिन्विरे मनसा देवयंतः कक्षीवते शतहिमाय
गोनां ॥ अद्भिः सोम पपृचानस्य ते रसोऽव्यो वारं वि पवमान धा
वति ॥ स मृज्यमानः कविभिर्मदिंतम स्वदस्वेंद्राय पवमान पीतये ॥
॥ २३ ॥ अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यह्वो अधि येषु व
र्धते ॥ आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं विष्वंचमरुहद्विचक्ष
णः ॥ ऋतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अ
दाभ्यः ॥ दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं१ नाम तृतीयमधि

सं·स
२२

रोचने दिवः ॥ अवद्युतानः कलशाँ अचिक्रदन्नृभिर्येमानः कोश आ
हिरण्यये ॥ अभीमृतस्य दोहना अनूषताधि त्रिपृष्ठ उषसो वि
राजति ॥ अद्रिभिः सुतो मतिभिश्चनोहितः प्ररोचयन्रोदसी मा
तरा शुचिः ॥ रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना
दिवेदिवे ॥ परि सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वास
याशिरं ॥ ये ते मदा आहनसो विहायसस्तेभिरिंद्रं चोदय दात
वे मघं ॥ ३३ ॥ इति सप्तमाष्टके द्वितीयोध्यायः ॥ ॥ श्रीब्रह्मदेव ॥ राम
२२

ओं ॥ धर्ता दिवः पवते कृत्व्यो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः
॥ हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभिर्वृथा पाजांसि कृणुते नदीष्वा
॥ शूरो न धत्त आयुधा गभस्त्योः स्वः सिषासन्रथिरो गविष्टि
षु ॥ इंद्रस्य शुष्ममीरयन्नपस्युभिरिंदुर्हिन्वानो अज्यते मनी
षिभिः ॥ इंद्रस्य सोम पवमान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा
विश ॥ प्र णः पिन्व विद्युदभ्रेव रोदसी धिया न वाजाँ उप मासि
शश्वतः ॥ विश्वस्य राजा पवते स्वर्दृश ऋतस्य धीतिमृषिषा
ळवीवशत ॥ यः सूर्यस्यासिरेण मृज्यते पिता मतीनाम सनष्टकाव्य
वृषेव यूथा परि कोशमर्षस्यपामुपस्थे वृषभः कनिक्रदत ॥ स

सं० २४ ३ ५४
इंद्रायपवसेमत्सरिंतमोयथाजेषामसमिथेत्वोतयः ॥१॥ एषप्रको
शेमधुमांअचिक्रददिंद्रस्यवज्रोवपुषोवपुष्टरः ॥ अभीमृतस्यसु
दुघाघृतश्चुतोवाश्राअर्षंतिपयसेवधेनवः ॥ सपूर्व्यःपवतेयंदिवस्प
रिश्येनोमथायदिषितस्तिरोरजः ॥ समध्वआयुवतेवेविजानइ
त्कृशानोरस्तुर्मनसाहबिभ्युषा ॥ तेनःपूर्वासउपरासइंदवोमहे
वाजायधन्वंतुगोमते ॥ ईक्षेण्यासोअह्योनचारवोब्रह्मब्रह्मये
जुजुषुर्हविर्हविः ॥ अयंनोविद्वान्वनवद्वनुष्यतइंदुःसत्राचा १॥
मनसापुरुष्टुतः ॥ इनस्ययःसदनेगर्भमादधेगवामुरुब्जमभ्य २४

षंतिव्रजं ॥ चक्रिर्दिवःपवतेकृत्व्योरसोमहांअदब्धोवरुणो=
हुरुग्यते ॥ असाविमित्रोवृजनेषुयज्ञियोऽत्योनयूथेवृषयुःक
निक्रदत् ॥२॥ प्रराजावाचंजनयन्नसिष्यददपोवसानोअभि
गाइयक्षति ॥ गृभ्णातिरिप्रमविरस्यतान्वाशुद्धोदेवानामुप
यातिनिष्कृतं ॥ इंद्रायसोमपरिषिच्यसेनृभिर्नृचक्षाऊर्मिः
कविरज्यसेवने ॥ पूर्वीर्हितेस्रुतयःसंतियातवेसहस्रम
श्वाहरयश्चमूषदः ॥ समुद्रियाअप्सरसोमनीषिणमा=
सीनाअंतरभिसोममक्षरन् ॥ ताईंहिन्वंतिहर्म्यस्यसक्ष

सं०
२९

णिंयाचंतेसुम्नंपवमानमक्षितं॥गोजिन्नःसोमोरथजिद्धिरण्यज
त्स्वर्जिदब्जित्पवतेसहस्रजित्॥यंदेवासश्चक्रिरेपीतयेमदंस्वादि
ष्ठंद्रप्समरुणंमयोभुवं॥एतानिसोमपवमानोअस्मयुःसत्यानिकृण्व
न्द्रविणान्यर्षसि॥जहिशत्रुमंतिकेदूरकेचयउर्वींगव्यूति
मभयंचनस्कृधि॥३॥अचोदसोनोधन्वंत्विंदवःप्रसुवा
नासोबृहद्दिवेषुहरयः॥विचिदश्नानइषयोअरातयो
र्योनःसंतुसनिषंतुनोधियः॥प्रणोधन्वंत्विंदवोमद

राम
२९

च्युतोधनावायेभिरर्वतोजुनीमसि॥तिरोमर्तस्यकस्यचित्परिह्वृतिं
वयंधनानिविश्वधाभरेमहि॥उतस्वस्याअरात्याअरिर्हिषउतान्यस्याअ
रात्यावृकोहिषः॥धन्वंनतृष्णासमरीततांअभिसोमजहिपवमानदुरा
ध्यः॥दिवितेनाभापरमोयआददेपृथिव्यास्तेरुरुहुःसानविक्षिपः॥अ
द्रयस्त्वाबप्सतिगोरधित्वच्यप्सुत्वाहस्तैर्दुदुहुर्मनीषिणः॥एवात
इंदोसुभ्वंसुपेशसंरसंतुंजंतिप्रथमाअभिश्रियः॥निदंनिदंपवमा
ननितारिषआविस्तेशुष्मोभवतुप्रियोमदः॥४॥सोमस्यधारापवते
नृचक्षसऋतेनदेवान्हवतेदिवस्परि॥बृहस्पतेरवथेनाविदिद्युतेसमु

रवथे

सं॰म
३५

द्रा सोनस मुद्रा मोव सवना नि विव्यचुः ॥ यं त्वा वाजिन्नघ्न्या अभ्यनूषतायो
हतं योनिमारोहसि द्युमान् ॥ मघोनामायुः प्रतिरन्महि श्रव इंद्राय सोम पवसे
वृषा मदः ॥ इंद्रस्य कुक्षा पवते मदिंतम ऊर्जं वसानः श्रवसे सुमंगलः ॥ प्रत्यङ्
स विश्वा भुवनाभि पप्रथे क्रीळन्हरिरत्यः स्यंदते वृषा ॥ तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं
नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ॥ नृभिः सोम प्रच्युतो ग्रावभिः सुतो विश्वान्दे
वां आ पवस्वा सहस्रजित् ॥ तं त्वा हस्तिनो मधुमंतमद्रिभिर्दुहंत्यप्सु वृषभं द
शक्षिपः ॥ इंद्रं सोम मादयन्दैव्यं जनं सिंधोरिवोर्मिः पवमानो अर्षसि ॥ ५ ॥
प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इंद्रस्य यंति जठरं सुपेशसः ॥ दध्ना यदीमुन्नीता
यशसा गवां दानाय शूरमुदमंदिषुः सुताः ॥ अच्छा हि सोमः कलशां असि
ष्यदत्यो न वोळ्हा रघुवर्तनिर्वृषा ॥ अथा देवानामुभयस्य जन्मनो वि

राम
२१

द्वां अश्वो सयुतं सुतं श्रवपत् ॥ आ नः सोम पवमानः किरा वस्विंदो भव मघवा राधसो
महः ॥ शिक्षा वयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गयमारे अस्मत्परा सिचः ॥ आ
नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छंतु वरुणः सजोषसः ॥ बृहस्पतिर्मरुतो
वायुरश्विना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वति ॥ उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे
अर्यमा देवो अदितिर्विधाता ॥ भगो नृशंस उर्वंतरिक्षं विश्वे देवाः पवमा
नं जुषंत ॥ ८ ॥ असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दस्मो अभि गा अचिक्र
दत् ॥ पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवंतमासदं ॥ कविर्वेधस्या प
र्येषि माहिनमत्यो न मृष्टो अभि वाजमर्षसि ॥ अपसेधन्दुरिता सोम म्र
ळय घृतं वसानः परियासि निर्णिजं ॥ पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो

सं·स
२२

आपो
नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ॥ स्वसार अभि गा उतासरंत्सं ग्रावभिर्नसते वी-
ते अध्वरे ॥ जायेव पत्यावधि शेव मंहसे पज्रे गर्भ शृणुहि ब्रवीमि ते ॥ अंतर्वाणीषु
प्र चरा सु जीवसेऽनिंद्यो वृजने सोम जागृहि ॥ यथा पूर्वेभ्यः शतसा अमृध्रः सहस्र-
साः पर्यया वाजमिंदो ॥ एवा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचंते ॥ ७ ॥
तं पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ॥ अतप्ततनूर्न तदामो अ-
श्नुते शृतास इद्वहंतस्तत्समाशत ॥ तपोष्पवित्रं विततं दिवस्पदे शोचंतो
अस्य तंतवो व्यस्थिरन् ॥ अवंत्यस्य पवीतारमाशवो दिवस्पृष्ठमधि
तिष्ठंति चेतसा ॥ अरूरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा बिभर्ति भुवनानि वाजयुः ॥
मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भमादधुः ॥ गंधर्व इत्था प- राम
दमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ॥ गृभ्णाति रिपुं निधया निधापतिः २२
सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत ॥ हविर्हविष्मो महि सद्म दैव्यं नभो वसानः परिया-

यास्यध्वरं ॥ राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो बृहत् ॥ ८ ॥
पवस्व देवमादनो विचर्षणिरप्सा इंद्राय वरुणाय वायवे ॥ कृधी नो अद्य वरि-
हि वः स्वस्तिमदुरुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जनं ॥ आ यस्तस्थौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वा-
नि सोमः परि तान्यर्षति ॥ कृण्वन्संचृतं विचृतमभिष्टय इंदुः सिषक्त्यु-
षसं न सूर्यः ॥ आ यो गोभिः सृज्यत ओषधीष्वा देवानां सुम्न इषयन्नु-
पावसुः ॥ आ विद्युता पवते धारया सुत इंद्रं सोमो मादयन्दैव्यं जनं
॥ एष स्य सोमः पवते सहस्रजिद्धिन्वानो वाचमिषिरामुषर्बुधं ॥ इंदुः
समुद्रमुदियर्ति वायुभिरेंद्रस्य हार्दि कलशेषु सीदति ॥ अभि त्य-
गा वः पयसा पयोवृधं सोमं श्रीणंति मतिभिः स्वर्विदं ॥ धनंज-

सं.७

यः पवते रुत्व्यो रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः ॥९॥ इंद्राय सोम सुषुतः

२८ सु परिस्रवापामीवा भवतु रक्षसा सह ॥ मा ते रसस्य मत्सत द्वयाविनो द्रविण

स्वंत इह संत्विंदवः ॥ अस्मान्समर्ये पवमान चोदय दक्षो देवाना

मसि हि प्रियो मदः ॥ जहि शत्रूँरभ्या भंदनायतः पिबेंद्र सोममव नो मृ

धो जहि ॥ अदब्ध इंदो पवसे मदिंतम आत्मेंद्रस्य भवसि धासिरु

त्तमः ॥ अभि गृणंति बहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निं

सते ॥ सहस्रणीथः शतधारो अद्भुत इंद्रायेंदुः पवते काम्यम २८

धु ॥ जयन्क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्नप उरुं नो गातुं कृणु सोम मीढ्वः ॥ क

निक्रदत्कलशे गोभिरज्यसे व्यव्ययं समया वारमर्षसि ॥ मर्मृज्यमानो

अत्यो न सानसिरिंद्रस्य सोम जठरे समक्षरः ॥ स्वादुः पवस्व दिव्याय

जन्मने स्वादुरिंद्राय सुहवीतुनाम्ने ॥ स्वादुर्मित्राय वरुणाय वाय

वे बृहस्पतये मधुमाँ अदाभ्यः ॥१०॥ अत्यं मृजंति कलशे दश क्षि

पः प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते ॥ पवमाना अभ्यर्षंति सुष्टु तिमें

द्रं विशंति मदिरास इंदवः ॥ पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यमुर्वीं

गव्यूतिं महि शर्म सप्रथः ॥ माकिर्नो अस्य परिषूतिरीशतेंदो

जयेम त्वया धनंधनं ॥ अधि द्यामस्थाद्वृषभो विचक्षणोऽरू

सं ७

॥२९॥ रुक्वद्दिवोरोचनाकविः॥राजापवित्रमत्येतिरोरुवद्दिवःपीयूषंदुहे
नृचक्षसः॥दिवोनाकेमधुजिह्वाअसश्चतोवेनादुहंत्युक्षणं
गिरिष्ठां॥अप्सुद्रप्संवावृधानंसमुद्रआसिंधोरूर्मामधुमंतंप
वित्रआ॥नाकेसुपर्णमुपपप्तिवांसंगिरोवेनानामकृपंतपू
र्वीः॥शिशुंरिहंतिमतयःपनीप्नतंहिरण्ययंशकुनंक्षामणि
स्थां॥ऊर्ध्वोगंधर्वोअधिनाकेअस्थाद्विश्वारूपाप्रतिच राम
क्षाणोअस्य॥भानुःशुक्रेणशोचिषाव्यद्यौत्प्रारूरुचद्रोदसी

२९

मातराशुचिः॥११॥प्रतेआशवःपवमानधीजवोमदाअर्षंतिरघुजाइव
त्मना॥दिव्याःसुपर्णामधुमंतइंदवोमदिंतमासःपरिकोशमास ८
ते॥प्रतेमदासोमदिरासआशवोसृक्षतरथ्यासोयथापृथक्॥
धेनुर्नवत्संपयसाभिवज्रिणमिंद्रमिंदवोमधुमंतऊर्मयः॥असो
नेहिषानोअभिवाजमर्षस्वर्वित्कोशंदिवोअद्रिमातरं॥वृ
षापवित्रेअधिसानोअव्ययेसोमःपुनानइंद्रियायधायसे॥प्र
तआश्विनीःपवमानधीजुवोदिव्याअसृग्रन्पयसाधरीम
णि॥प्रांतरृषयःस्थाविरीरसृक्षतयेत्वामृजंत्यृषिषाण

सं०स

॥२३०॥ वेधसः ॥ विश्वा धामानि विश्वचक्ष ऋभ्वसः प्रभोस्ते सतः परियं
तिकेतवः ॥ व्यानशिः पवसे सोम धर्मभिः पतिर्विश्वस्य भुवनस्य
राजसि ॥ ३२ ॥ उभयतः पवमानस्य रश्मयो ध्रुवस्य सतः परि
यंति केतवः ॥ यदी पवित्रे अधि मृज्यते हरिः सत्ता नि योना कलशे
षु सीदति ॥ यज्ञस्य केतुः पवते स्वध्वरः सोमो देवानामुप याति
निष्कृतं ॥ सहस्रधारः परि कोशमर्षति वृषा पवित्रमत्येति रोरु
वत् ॥ राजा समुद्रं नद्यो३ वि गाहते पामूर्मिं सचते सिंधुषु श्रितः ॥
अध्यस्थात्सानु पवमानो अव्ययं नाभा पृथिव्या धरुणो महो ॥३०॥
दिवः ॥ दिवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदद्द्यौश्च यस्य पृथिवी

च धर्मभिः ॥ इंद्रस्य सख्यं पवते विवेविदत्सोमः पुनानः कलशेषु
सीदति ॥ ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु प्रियं पिता देवानां जनिता वि
भूवसुः ॥ दधाति रत्नं स्वधयोरपीच्यं मदिंतमो मत्सर इंद्रि
यो रसः ॥ ३३ ॥ अभिक्रंदन्कलशं वाज्यर्षति पतिर्दिवः शतधा
रो विचक्षणः ॥ हरिर्मित्रस्य सदनेषु सीदति मर्मृजानो वि
भिः सिंधुभिर्वृषा ॥ अग्रे सिंधूनां पवमानो अर्षस्यग्रे
वाचो अग्रियो गोषु गछति ॥ अग्रे वाजस्य भजते महा
धनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषा ॥ अयं मतवाञ्छकु

नोयधाहितो मैससार पवमान ऊर्मिणा ॥ तवक्रत्वा रोदसी अंतराक
वेस्थुचिर्द्धि यापवते सोमइंद्रते ॥ द्राप्सिंवसानोयजतोदिविस्पृशम
तरिक्षप्राभुवनेष्वर्पितः । स्वर्जज्ञानोनभसाभ्यक्रमीत्प्रत्नमस्य
पितरमाविवासति ॥ सो॰ऽ अस्यविश्शर्महिशर्मयच्छति यो अस्य
धामप्रथमंव्यानशे ॥ पदंयदस्यपरमे व्योमन्यतोविश्वा अभिसं
यातिसंयनः ॥ ३४ ॥ प्रो॰ऽ अयासीदिंदुरिंद्रस्यनिष्कृतं सखासख्यु
र्नप्रमिनातिसंगिरं ॥ मर्यऽइव युवतिभिः समर्षति सोमः कलशे
शतयाम्नापथा ॥ प्रवोधियो मंद्रयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवस
नेष्वक्रमुः ॥ सोमं मनीषाऽअभ्यनूषत स्तोभोभिर्धेनवःपयसेम

शिश्रयुः ॥ आनः सोमसंयतंपिप्युषीमिषमिंदोपवस्वपवमानोऽअस्रि
धं ॥ यानोदोहतेत्रिरहन्नसश्चुषीक्षुमद्वाजवन्मधुमत्सुवीर्यं ॥ वृषा
मतीनांपवतेविचक्षणः सोमोऽअह्नः प्रतारीतोषसोदिवः ॥ क्राणा
सिंधूनांकलशाँऽअवीवशदिंद्रस्यहार्द्याविशन्मनीषिभिः ॥ मनी
षिभिःपवतेपूर्व्यः कविर्नृभिर्यतः परिकोशाँअचिक्रदत् ॥ त्रितस्य
नामजनयन्मधुक्षरदिंद्रस्यवायोः सख्यायकर्तवे ॥ ३५ ॥ अयं
पुनानऽउषसोविरोचयदयंसिंधुभ्योअभवदुलोककृत् ॥ अयं
त्रिःसप्तदुदुहानआशिरंसोमोहृदेपवतेचारुमत्सरः ॥ पवस्व
सोममदिव्येषुधामसुसृजानऽइंदोकलशेपवित्रआ ॥ सीदन्निं

सं.स

॥२२॥

द्रस्य जठरे कनिक्रदन्नृभिर्यतः सूर्यमारोहयो दिवि ॥ अद्रि
भिः सुतः पवसे पवित्र आँ इंदविंद्रस्य जठरेष्वाविशन् ॥ त्वं नृचक्षा
ह अभवो विचक्षण सोम गोत्रमंगिरोभ्योवृणोरप ॥ त्वां सोमपव
मानं स्वाध्यो नु विप्रासो ऽ अमदन्नवस्यवः ॥ त्वां सुपर्ण ऽ आभरद्दिव
स्परींदो विश्वाभिर्मतिभिः परिष्कृतं ॥ अव्ये पुनानं परि वारे ऊर्मि
णा हरिं नवंते ऽ अभि सप्तधेनवः ॥ अपामुपस्थे ऽ अध्या युवः
कविमृतस्य योना महिषा ऽ अहेषत ॥ ३६ ॥ इंदुः पुनानो अति गा
हते मृधो विश्वानि कृण्वन्त्सुपथानि यज्यवे ॥ गाः कृण्वानो निर्णि
जं हर्यतः कविरत्यो न क्रीळन्परि वारमर्षति ॥ असश्चतः श ॥२२॥

पे

तधारो अभिश्रियो हरिं नवंतेवता ऽ उदन्युवः ॥ क्षिपो मृजंति परि गोभिः
रावृतं तृतीये पृष्ठे अधि रोचने दिवः ॥ तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतसस्त्वं
विश्वस्य भुवनस्य राजसि अथेदं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिंदो प्रथ
मो धामधा असि ॥ त्वं समुद्रो असि विश्ववित्कवे तवेमाः पंच प्रदि
शो विधर्मणि ॥ त्वं द्यां च पृथिवीं चाति जभ्रिषे तव ज्योतींषि पवमान
सूर्यः ॥ त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ॥ त्वमु
शिजः प्रथमा अगृभ्णत तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ॥ ३७ ॥ प्र रे
भ एत्यति वारमव्ययं वृषा वनेष्वव चक्रदद्धरिः ॥ सं धीतयो वावशाना
अनूषत शिशुं रिहंति मतयः पनिप्नतं ॥ स सूर्यस्य रश्मिभिः परि

संस मतनंतुतन्वानस्त्रिवृतंयथाविदे ॥ नयंन्नृतस्यप्रशिषोनवीयसीःप
तिर्जनीनामुपयातिनिष्कृतं ॥ राजासिंधूनांपवतेपतिर्दिवऽऋतस्य
॥३३॥ यातिपथिभिःकनिक्रदत् ॥ सहस्रधारःपरिषिच्यतेहरिःपुनानो
वाचंजनयन्नुपावसुः ॥ पवमानमह्यर्णोविधावसिसूरोनचित्रोअव्य
यानिपव्यया ॥ गभस्तिपूतोनृभिरद्रिभिःसुतोमहेवाजायधन्यायधन्व
सि ॥ इषमूर्जंपवमानाभ्यर्षसिश्येनोनवंसुकलशेषुसीदसि ॥
इंद्रायमद्वामद्योमदःसुतोदिवोविष्टंभउपमोविचक्षणः ॥ ३८ ॥
सप्तस्वसारोअभिमातरःशिशुंनवंजज्ञानंजेन्यंविपश्चितं ॥ अपां राम
गंधर्वंदिव्यंनृचक्षसंसोमंविश्वस्यभुवनस्यराजसे ॥ ईशानइमा ॥३३॥

भुवनानिवीयसेयुजानइंदोहरितःसुपर्ण्यः ॥ तास्तेक्षरंतुमधुमद्घृतं
पयस्तवव्रतेसोमतिष्ठंतुकृष्टयः ॥ त्वंनृचक्षाअसिसोमविश्वतः
पवमानवृषभताविधावसि ॥ सनःपवस्ववसुमद्धिरण्यवद्वयंस्या
मभुवनेषुजीवसे ॥ गोवित्पवस्ववसुविद्धिरण्यविद्रेतोधाइंदोभुव
नेष्वर्पितः ॥ त्वंसुवीरोअसिसोमविश्ववित्तंत्वाविप्राऽउपगिरेमऽआ
सते ॥ उन्मध्वऽऊर्मिर्वननाऽअतिष्ठिपदपोवसानोमहिषोविगाहते ॥ रा
जापवित्ररथोवाजमारुहत्सहस्रभृष्टिर्जयतिश्रवोबृहत् ॥ ३९ ॥
सभंदनाऽउदियर्तिप्रजावतीर्विश्वायुर्विश्वाःसुभराअहर्दिवि ॥
ब्रह्मप्रजावद्रयिमश्वपस्त्यंपीतइंदविंद्रमस्मभ्यंयाचतात् ॥ सो
अग्रेअह्नांहरिर्हर्यतोमदःप्रचेतसाचेतयतेअनुद्युभिः ॥ द्वाज

सोमातयन्नंतरीयते नराचशंसं दैव्यं चधर्तरि ॥ अंजते व्यं
जते समंजते क्रतुं रिहंति मधुनाभ्यंजते ॥ सिंधोरुच्छ्वासे पतयं
तमुक्षणं हिरण्यपावाः पशुमासु गृभ्णते ॥ विपश्चिते पवमा
नाय गायत मही न धारात्यंधो अर्षति ॥ अहिर्न जूर्णामति स
र्पति त्वचमत्यो न क्रीळन्नसरद्वृषा हरिः ॥ अग्रेगो राजाप्यस्त
विष्यते विमानो अह्नां भुवनेष्वर्पितः ॥ हरिर्घृतस्नुः सुदृशी
को अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओक्यः ॥ २० ॥ असर्जि स्कं
भो दिव उद्यतो मदः परि त्रिधातुर्भुवनान्यर्षति ॥ अंशुं रिहं
ति मतयः पनिप्नतं गिरा यदि निर्णिजमृग्मिणो ययुः ॥ प्र ते ३४

धारा अत्यण्वानि मेष्यः पुनानस्य संयतो यंति रंहयः ॥ यद्गोभिरिंदो चम्वोः
समज्यस आसुवानः सोम कलशेषु सीदसि ॥ पवस्व सोम क्रतुविन्न
उक्थ्योऽव्यो वारे परि धाव मधु प्रियं ॥ जहि विश्वान्रक्षस इंदो अत्रिणो
बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ २२ ॥ प्र तु द्रव परि कोशं नि षीद नृभिः
पुनानो अभि वाजमर्ष ॥ अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयंतोऽच्छा बर्ही
रशनाभिर्नयंति ॥ १ ॥ स्वायुधः पवते देव इंदुरशस्तिहा वृजनं
रक्षमाणः ॥ पिता देवानां जनिता सुदक्षो विष्टंभो दिवो धरु
णः पृथिव्याः ॥ ऋषिर्विप्रः पुरएता जनानामृभुर्धीर उशना
काव्येन ॥ स चिद्विवेद निहितं यदासामपीच्यं गुह्यं नाम

सं०७ गुह्यंनामगोनां॥ एषस्यतेमधुमांइंद्रसोमोवृषावृष्णेपरिपवित्रे
अक्षाः॥ सहस्रसाः शतसाभूरिदावाशश्वत्तमंबर्हिरावाज्य
॥२९॥ स्थात्॥ एतेसोमाअभिगव्यासहस्रामहेवाजायामृतायश्र
वांसि॥ पवित्रेभिःपवमानाअसृग्रंछ्रवस्यवोनपृतनाजोअत्या
ः॥२२॥ परिहिष्मापुरुहूतोजनानांविश्वासरद्भोजनापूयमानः॥
अथाभरश्येनभृतप्रयांसिरयिंतुंजानो। अभिवाजमर्ष॥ ए
षसुवानःपरिसोमःपवित्रेसर्गोनसृष्टोअदधावदर्वा॥ ति श्रीः
ग्मेशिशानोमहिषोनशृंगेगागव्यन्नभिशूरोनसत्वा॥
॥२९॥

एषाययौपरमादंतरद्रेः कूचित्सतीरूर्वेगाविवेद॥ दिवोनविद्युत्स्तन
यंत्यभ्रैःसोमस्यतेपवतइंद्रधारा॥ उतस्मराशिंपरियासिगोनामिंद्रे
णसोमसरथंपुनानः॥ पूर्वीरिषोबृहतीर्जीरदानोशिक्षाशची
वस्तवताउपष्टुत्॥२३॥ अयंसोमइंद्रतुभ्यंसुन्वेतुभ्यंपवतेत्वम
स्यपाहि॥ त्वंहयंचकृषेत्वंववृषइंदुंमदाययुज्यायसोमं॥ सईं
रथोनभुरिषाळयोजिमहःपुरूणिसातयेवसूनि॥ आदींविश्वा
नहुष्याणिजातास्वर्षातावनऊर्ध्वानवंत॥ वायुर्नयोनियुत्वाँ
इष्टयामानासत्येवहवआशंभविष्ठः॥ विश्ववारोद्रविणोदाइ

सं७ बलन्नृषवेधीजवनोसिमसोम॥ इंद्रोनयोमहाकर्माणिचक्रिर्हंता
वृत्राणामसिसोमपूर्भित्॥ पैद्वोनहित्वमहिनाम्नांहंताविश्वस्यासि
३६ सोमदस्योः॥ अग्निर्नयोवनआसृज्यमानोवृथापाजांसिकृणुतेनदीषु॥
जनोनयुध्वामहतउपब्दिरियर्तिसोमःपवमानऊर्मिं॥ एतेसोमाअतिवारा
ण्यव्यादिव्यानकोशासोअभ्रवर्षाः॥ वृथासमुद्रंसिंधवोननीचीःसु
तासोअभिकलशाँअसृग्रन्॥ शुष्मीशर्धोनमारुतंपवस्वानभिश
स्तादिव्यायथाविट्॥ आपोनमक्षूसुमतिर्भवानःसहस्राप्साःपृतनाषा
ण्नयज्ञः॥ राज्ञोनुतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्गभीरंतवसोमधाम॥ शु
चिष्ट्वमसिप्रियोनमित्रोदक्षाय्योअर्यमेवासिसोम॥२४॥ प्रोस्य ३६

वह्निःपथ्याभिरस्यान्दिवोनवृष्टिःपवमानोअक्षाः॥ सहस्रधारोअ
सदन्न्यस्मेमातुरुपस्थेवनआचसोमः॥ राजासिंधूनामवसिष्ट
वासऋतस्यनावमारुहद्रजिष्ठां॥ अप्सुद्रप्सोवावृधेश्येनजूतो
दुहईंपितादुहईंपितुर्जां॥ सिंहंनसंतमध्वोअयासंहरिमरुषंदि
वोअस्यपतिं॥ शूरोयुत्सुप्रथमःपृच्छतेगाअस्यचक्षसापरि
पात्युक्षा॥ मधुपृष्ठंघोरमयासमश्वंरथेयुंजंत्युरुचक्रऋष्वं
॥ स्वसारईंजामयोमर्जयंतिसनाभयोवाजिनमूर्जयंति॥ च
स्न तस्रईंघृतदुहःसचंतेसमानेअंतर्धरुणेनिषत्ताः॥ ताईमर्षं

सं॰ त्रिनमसा पुनानास्ताईं विभ्रतः परिषंति पूर्वीः ॥ विष्टंभो दिवो धरुणः
पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ॥ असन्त उत्सो गृणते नि
३२ युत्वान्मध्वो अंशुः पवत इंद्रियाय ॥ वन्वन्नवातो अभि देववी
तिमिंद्राय सोम वृत्रहा पवस्व ॥ शग्धि महः पुरुश्चंद्रस्य रायः सु
वीर्यस्य पतयः स्याम ॥ २९ ॥ प्रहिन्वानो जनिता रोदस्यो रथो
न वाजं सनिष्यन्नयासीत् ॥ इंद्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो
विश्वा वसु हस्तयोरादधानः ॥ अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधा श्रीः
मांगूषाणामवावशंत वाणीः ॥ वना वसानो वरुणो न सिं ३२

धूर्वि रत्नधा दयते वार्याणि ॥ शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा जेता
पवस्व सनिता धनानि ॥ तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्वषा
ळ्हः साह्वान्पृतनासु शत्रून् ॥ उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वं
त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ॥ अपः सिषासन्नुषसः
स्व१र्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान् ॥ मत्सि सोम
वरुणं मत्सि मित्रं मत्सींद्रमिंदो पवमान विष्णुं ॥ मत्सि
शर्धो मारुतं मत्सि देवान्मत्सि महामिंद्रमिंदो मदाय ॥

सं.७ एवाराजेवक्रतुमाँअमेनविश्वाघनिघ्नद्दुरितापवस्व ॥६॥ इं
दोसूक्तायवचसेवयोधायूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥२८॥
३८ ॥ सप्तमाष्टके तृतीयोध्यायः ॥ ॥ असर्जिवक्वारथ्येयथा
जौधियामनोताप्रथमामनीषा ॥ दशस्वसारोअधिसानोअव्ये
जंतिवह्निंसदनान्यच्छ ॥ वीतीजनस्यदिव्यस्यकव्यैरधिसुवा
नोनहुष्येभिरिंदुः ॥ प्रयोनृभिरमृतोमर्त्येभिर्मर्मृजानोविभि
र्गोभिरद्भिः ॥ वृषावृष्णेरोरुवदंशुरस्मैपवमानोरुशदीर्ते
पयोगोः ॥ सहस्रमृक्वापथिभिर्वचोविदध्वस्मभिःसूरोअ ३८

ण्वंवियाति ॥ रुजादृळ्हाचिद्रक्षसःसदांसिपुनानइंदऊर्णुहिविवाजान् ॥
वृश्चोपरिष्टात्तुजतावधेनयेअंतिदूरादुपनायमेषां ॥ सप्रत्नवन्नव्य
सेविश्ववारसूक्तायपथःकृणुहिप्राचः ॥ येदुःषहासोवनुषाबृहंत
स्तांस्तेऽअश्यामपुरुकृत्पुरुक्षो ॥ एवापुनानोअपःस्वर्गाऽअस्मभ्यंतो
कातनयानिभूरि ॥ शंनःक्षेत्रमुरुज्योतींषिसोमज्योङ्नःसूर्यंदृशयेरि
रीहि ॥३॥ परिसुवानोहरिरंशुःपवित्रेरथोनसर्जिसनयेहियानः ॥
आपच्छ्लोकमिंद्रियंपूयमानःप्रतिदेवाँअजुषतप्रयोभिः ॥ अच्छानृचक्षा
असरत्पवित्रेनामदधानःकविरस्ययोनौ ॥ सीदन्होतेवसदनेचमूषूपेम
ग्मन्नृषयःसप्तविप्राः ॥ प्रसुमेधागातुविद्विश्वदेवःसोमःपुनानःसदए

म०७ ति निसं ॥ भुवद्विश्वेषु काव्येषु रंतानु जनोयतते पंचधीरः ॥ तवत्ये सोमपवमान
निण्ये विश्वेदेवास्त्रय एकादशासः ॥ दश स्वधाभिरधिसानो अव्ये मृजंति त्वा
३८ नद्यः सप्त यह्वीः ॥ तन्नु सत्यं पवमानस्यास्तु यत्र विश्वे कारवः संनसंत ॥ ज्यो
तिर्यदह्ने अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे करभीकं ॥ परिसद्मेव प
शुमांति होता राजा न सत्यः समितीरियानः ॥ सोमः पुनानः कल
शाँ अयासीत्सीदन्मृगो न महिषो वनेषु ॥ २ ॥ साकमुक्षो मर्ज
यंत स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः ॥ हरिः पर्यद्रवज्जाः सू
र्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी ॥ सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो
वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ॥ मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन्सं ३९

गच्छते कलश उस्रियाभिः ॥ उत प्र पिप्य ऊधरघ्न्याया इंदुर्धाराभिः
सचते सुमेधाः ॥ मूर्धानं गावः पयसा चमूष्वभि श्रीणंति वसुभिर्न नि
क्तैः ॥ स नो देवेभिः पवमान रदेंदो रयिमश्विनं वावशानः ॥ रथिरायतां
मुशती पुरंधिरस्मद्र्यगा दावने वसूनां ॥ नू नो रयिमुप मास्व नृवंतं
पुनानो वाताप्यं विश्वश्चंद्रं ॥ प्र वंदितुरिंदो तार्यायुः प्रातर्मक्षू धियाव
सुर्जगम्यात् ॥ ३ ॥ अधि यदस्मिन्वाजिनीव शुभः स्पर्धंते धियः सूर्ये
न विशः ॥ अपो वृणानः पवते कवीयन्व्रजं न पशुवर्धनाय मन्म ॥
द्विता व्यूर्ण्वन्नमृतस्य धाम स्वर्विदे भुवनानि प्रथंत ॥ धियः पिन्वाना
स्वसरे न गाव ऋतायंतीरभि वावश्र इंदुं ॥ परि यत्कविः काव्या भरते श्र

संस

रोनरथो[illegible]भुवनानिविश्वा ॥ देवेषुयशोमर्तायभूषंदक्षाय
४० रायःपुरुभूषुनव्यः ॥ श्रियेजातश्रियआनिरियायश्रियंवयोजरि
तृभ्योदधाति ॥ श्रियंवसानाअमृतत्वमायन्भवंतिसत्यासमिथा
मितद्रौ ॥ इषमूर्जमभ्यर्षाश्वंगामुरुज्योतिःकृणुहिमत्सिदेवान् ॥
विश्वानिहिसुषहातानितुभ्यंपवमानबाधसेसोमशत्रूंच ॥ ९ ॥ क न
निक्रंतिहरिरासृज्यमानःसीदन्वनस्यजठरेपुनानः ॥ नृभिर्यतःकृ
णुतेनिर्णिजंगाअतोमतीर्जनयतस्वधाभिः ॥ हरिःसृजानःपथ्या
मृतस्येयर्तिवाचमरितेवनावं ॥ देवोदेवानांगुह्यानिनामाविष्कृणो
तिबर्हिषिप्रवाचे ॥ अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाःप्रमनीषाईरतेसो ४०

ममच्छ ॥ नमस्यंतीरुपचयंतिसंचाचविशंत्युशतीरुशंतं ॥ तंमर्मृजा
नंमहिषंनसानावंशुंदुहंत्युक्षणंगिरिष्ठां ॥ तंवावशानंमतयःसच
ंतेत्रितोबिभर्तिवरुणंसमुद्रे ॥ इष्यन्वाचमुपवक्तेवहोतुःपुनानइंदो
विष्यामनीषां ॥ इंद्रश्चयत्क्षयथःसौभगायसुवीर्यस्यपतयःस्याम ।
॥ ५ ॥ प्रसेनानीःशूरोअग्रेरथानांगव्यन्नेतिहर्षतेऽअस्यसेना ॥ भद्रा
न्कृण्वन्निंद्रहवान्सखिभ्यआसोमोवस्त्रारभसानिदत्ते ॥ समस्यहरिं
हरयोमृजंत्यश्वहयैरनिशितंनमोभिः ॥ आतिष्ठतिरथमिंद्रस्यसखा नो
विद्वाँऽएनासुमतिंयात्यच्छ ॥ सदेवदेवतातेपवस्वमहेसोमप्सरसइंद्रपा
नः ॥ कृण्वन्नपोवर्षयन्द्यामुतेमामुरोरानोवरिवस्यापुनानः ॥ अजीतये

सं.७ ऋतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये बृहते ॥ तदुशंति विश्व इमे सखायस्त
४२ दहं वश्मि पवमान सोम ॥ सोमः पवते जनिता मतीनां जनिता दिवो जनिता
पृथिव्याः ॥ जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेंद्रस्य जनितोत विष्णोः ॥ ६ ॥
ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणां ॥ श्येनो गृध्रा
णां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन् ॥ प्रावीविपद्वाच ऊर्मिं न सिं पां
धुर्गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ॥ अंतः पश्यन्वृजनेमावराण्या तिष्ठति
वृषभो गोषु जानन् ॥ स मत्सरः पृत्सु वन्वन्नवातः सहस्ररेता अभि वा
जमर्ष ॥ इंद्रायेंदो पवमानो मनीष्यंशोरूर्मिमीरय गा इषण्यन् ॥
परि प्रियः कलशे देववात इंद्राय सोमो रण्यो मदाय ॥ सहस्रधारः श ४१

तवाज इंदुर्वाजी न सप्तिः समना जिगाति ॥ स पूर्व्यो वसुविज्जायमानो मृजानो
अप्सु दुदुहानो अद्रौ ॥ अभिशस्तिपा भुवनस्य राजा विदद्गातुं ब्रह्मणे पू
यमानः ॥ ७ ॥ त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ॥
वन्वन्नवातः परिधीँरपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥ यथापवथा मनवे व
योधा अमित्रहा वरिवोविद्धविष्मान् ॥ एवा पवस्व द्रविणं दधान इंद्रे सं ति
ष्ठ जनयायुधानि ॥ पवस्व सोम मधुमाँ ऋतावापो वसानो अधि सानो अ
व्ये ॥ अव द्रोणानि घृतवंति सीद मदिंतमो मत्सर इंद्रपानः ॥ वृष्टिं दिवः
शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्देववीतौ ॥ सं सिंधुभिः कलशे वा
वशानः समुस्रियाभिः प्रतिरन्न आयुः ॥ एष स्य सोमो मतिभिः

सं॰ ६ पुनानो सोन वाजी तरती द्वरातीः ॥ पयोन दुग्धमदितेरिषिर ॥मुर्विय गातुः स्कय

४२ मोन वोव्हा ॥ ८ ॥स्वयुधः सोतृभिः पूयमानो भ्यर्ष गुह्यं चारु नाम ॥अभि भिवा

जं सप्तिरिव श्रवस्याभिवायु मभि गादेव सोम ॥ शिशुं जज्ञानं हर्यतं मृ नं

जंति शुंभंति वह्निमरुतो गणेन ॥ कविर्गीर्भिः काव्येना कविः सत्सोमः

पवित्रमत्येति रेभन् ॥ ऋषिमना य ऋषिकृत्स्वर्षाः सहस्रनीथः पदवीः

कवी[illegible]तीयं धाम महिषः सिषासंत्सोमो विराजमनुराजति ष्टुप ॥

चमूषच्छ्येनः शकुनो विभृत्वा गोविंदुर्द्रप्स आयुधानि बिभ्रत ॥ अपा

मूर्मिं सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति ॥ मर्यो न शुभ्रस्त

न्वं मृजानो त्यो न सृत्वा सनये धनानां ॥ वृषेव यूथा परि कोशमर्षन्क ४२

निक्रदच्चम्वोरा विवेश ॥ ९ ॥ पवस्वेंदो पवमानो महोभिः कनिक्रदि

दत्परि वाराण्यर्ष ॥ क्रीळं चम्वोरा विश पूयमान इंद्रं ते रसो मदिरो

ममत्तु ॥ प्रास्य धारा बृहतीरसृग्रन्नक्तो गोभिः कलशां आविवेश ॥

साम कृण्वन्त्सामन्यो विपश्चित्क्रंदन्नेत्यभि सख्युर्न जामिं ॥ अपघ्नन्ने

ष्षि पवमान शत्रून्प्रियां न जारो अभिगीत इंदुः ॥ सीदन्वनेषु शकुनो न

पत्वा सोमः पुनानः कलशेषु सत्ता ॥ आ ते रुचः पवमानस्य सोम यो

षेव यंति सुदुघाः सुधाराः ॥ हरिरानीतः पुरुवारो अप्स्वचिक्रदत्क

लशे देवयूनां ॥ ३० ॥ अनुवाक ॥ अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो

देवेभिः समपृक्त रसं ॥ सुतः पवित्रं पर्येति रेभन्मितेव सद्म पशुमांति

स०८

५२ होतो ॥ भद्रा वस्त्रा समन्या ३ वसानो महान्कविर्निवचनानि शंसन् ॥ आ वच्यस्व चम्वोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीतौ ॥ समु प्रियो मृज्यते सानो अव्ये यशस्तरो यशसां क्षैतो अस्मे ॥ अभि स्वर धन्वा पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ प्रगायताभ्यर्चाम देवान्त्सोमं हिनोत महते धनाय ॥ स्वादुः पवाते अति वारमव्यमासीदाति कलशं देवयुर्नः ॥ इन्दुर्देवानामुप सख्यमायन्त्सहस्रधारः पवते मदाय ॥ नृभिः स्तवानो अन्धसा ॥ २२ ॥ सोत्रेरा यह रिरषो पुनानुभा मन्पूर्वम गान्निं महते सोभगाय ॥ देवैर्माहि सरथं राधो अच्छा युयं ॥ प्रकमन इन्दुं मदो गच्छतु ते भराय ॥ देवैर्माहि सरथं राधो अच्छा ॥ महिव्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ॥ प्रहंसासस्तृपलं मन्युमच्छामादस्तं वृषगणा अयासुः ॥ आङ्गूष्य ३ पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणं ॥ स रंहत उरुगायस्य जूतिं वृथा क्रीडन्तं मिमते न गावः ॥ परीणसं कृणुते तिग्मशृङ्गो दिवा हरिर्ददृशे नक्तमृज्रः ॥ इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन्मदाय ॥ हन्ति रक्षो बाधते पर्यरातीर्वरिवस्कृण्वन्वृजनस्य राजा ॥ ३२ ॥ अधा धारया मध्वा पुनानस्तिरो रोम पवते अद्रिदुग्धः ॥ इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ॥ अभि प्रियाणि पवते पुनानो देवो देवान्त्स्वेन रसेन पृञ्चन् ॥ इन्दुर्धर्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो अव्यत सानो अव्ये ॥ वृषा शोणो अभिकनिक्रदद् ५३

देवा

स०७ क्रानद्यैनेतिपृथिवीमुतद्यां ॥ इंद्रस्येवग्नुराशृण्वऽआजौप्रचे
तयन्नर्षतिवाचमेमां ॥ रसाय्यः पयसापिन्वमानइरयन्नेषिमधुम
५५ तमंशुं ॥ पवमानः संतनिमेषिकृण्वन्निंद्रायसोमपरिषिच्यमानः ॥ एवा
पवस्वमदिरोमदायोदग्राभस्यनमयन्वधस्नैः ॥ परिवर्णंभरमाणो
रुशंतंगव्युर्नोअर्षपरिसोमसिक्तः ॥ ३३ ॥ जुष्टीनइंदोसुपथासुगान्युरौ
पवस्ववरिवांसिकृण्वन् ॥ घनेवविष्वग्दुरितानिविघ्नन्नधिष्णुनाध
न्वसानोअर्षे ॥ वृष्टिंनोअर्षदिव्यांजिगत्नुमिळावतींशंगयींजीरदानुं ॥
स्तुकेववीताधन्वाविचिन्वन्बंधूरिमांऽअवरांइंदोवायून् ॥ ग्रथिंनविष्य
ग्रथितंपुनानऋजुंचगातुंवृजिनंचसोम ॥ अत्योनक्रदोहरिरासृ ५५

जानोमर्योदेवधन्वपस्त्यावान् ॥ जुष्टोमदायदेवतातइंदोपरिष्णुनाधन्वसानो
अर्षे ॥ सहस्रधारःसुरभिरदब्धः परिस्रववाजसातौनृषह्ये ॥ अर
श्मानोयेरथाअयुक्ताऽअत्यासोनससृजानासआजौ ॥ एतेशु
क्रासोधन्वंतिसोमादेवासस्ताउपयातापिबध्यै ॥ ३४ ॥ एवानइंदोअ
भिदेववीतिंपरिस्रवनभोअर्णश्चमूषु ॥ सोमोअस्मभ्यंकाम्यंबृहंतंर
यिंददातुवीरवंतमुग्रं ॥ तक्षद्यदीमनसोवेनतोवाग्ज्येष्ठस्यवाधर्मणिक्षो
दी रनीके ॥ आदीमायन्वरमावावशानाजुष्टंपतिंकलशेगावइंदुं ॥ प्रदानुदो
दिव्योदानुपिन्वऋतमृतायपवतेसुमेधाः ॥ धर्माभुवद्वृजन्यस्यराजा
प्ररश्मिभिर्दशभिर्भारिभूम ॥ पवित्रेभिःपवमानोनृचक्षाराजादेवानां

स०७ उत मर्त्यानां ॥ द्विता भुवद्रयिपती रयीणामृतं भरत्सुभृतं चार्विंदुः ॥ अर्वाँ इ
व श्रवसे सातिमच्छेंद्रस्य वायोरभि वीतिमर्ष ॥ स नः सहस्रा बृहतीरिषो दा भ
५९ वा सोम द्रविणोवित्पुनानः ॥३५॥ देवाव्यो नः परिषिच्यमानाः क्षयं सुवीरं
धन्वंतु सोमाः ॥ आयज्यवः सुमतिं विश्ववारा होतारो न दिवियजो मंद्रत
माः ॥ एवा देव देवताते पवस्व महे सोम प्सरसे देवपानः ॥ महश्चिद्धि ष्म
सि हिताः समर्ये कृधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः ॥ अश्वो न क्रदो वृषभिर्यु
जानः सिंहो न भीमो मनसो जवीयान् ॥ अर्वाचीनैः पथिभिर्ये रजिष्ठा
आ पवस्व सौमनसं न इंदो ॥ शतं धारा देवजाता असृग्रं सहस्रमेनाः कव श्रीः
यो मृजंति ॥ इंदो सनित्रं दिव आ पवस्व पुरएतासि महतो धनस्य ॥ दिवो ५९

न सर्गा असस्रग्रमह्नां राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ॥ पितुर्न
पुत्रः क्रतुभिर्यतान आ पवस्व विशे अस्या अजीतिं ॥३६॥
प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन्वारान्यत्पूतो अत्येष्यव्यान् ॥ पव
मान पवसे धाम गोनां जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अर्कैः ॥ कनिक्रद
दनु पंथामृतस्य शुक्रो वि भास्यमृतस्य धाम ॥ स इंद्राय पवसे म
त्सरवान्हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनां ॥ दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षि
सोम पिन्वन्धाराः कर्मणा देववीतौ ॥ एंदो विश कलशं सोमधा
नं क्रंदन्निहि सूर्यस्योप रश्मिं ॥ तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्निर्ऋत

स.७
४६

स्यधीतिंब्रह्मणोमनीषां ॥ गावोयंतिगोपतिंपृच्छमानाः सोमंयंति
मतयोवावशानाः ॥ सोमंगावोधेनवोवावशानाः सोमंविप्राम
तिभिः पृच्छमानाः ॥ सोमः सुतः पूयतेअज्यमानः सोमेअर्का
स्त्रिष्टुभः संनवंते ॥ ३७ ॥ एवानः सोमपरिषिच्यमानऽआ
पवस्वपूयमानः स्वस्ति ॥ इंद्रमाविशबृहतारवेणवर्द्धयावाचंज
नयापुरंधिं ॥ आजागृविर्विप्रऋतामतीनांसोमः पुनानोअसद
च्चमूषु ॥ सपंतियंमिथुनासोनिकामाऽअध्वर्यवोरथिरासः
सुहस्ताः ॥ सपुनानउपसूरेनधातोभेअप्रारोदसीविषआ ४६

वः ॥ प्रियाचिद्यस्यप्रियसासऊतीसतूधनंकारिणेनप्रयंसत् ॥
सवर्द्धितावर्द्धनः पूयमानः सोमोमीढ्वांअभिनोज्योतिषावीत् ॥
येनानः पूर्वेपितरः पदज्ञाः स्वर्विदोअभिगाऽअद्रिमुष्णन् ॥
अक्रांत्समुद्रः प्रथमेविधर्मंजनयन्प्रजाभुवनस्यराजा ॥ वृषा
पवित्रेअधिसानोअव्येबृहत्सोमोवावृधेसुवानइंदुः ॥ ३८ ॥
महत्तत्सोमोमहिषश्चकारापांयद्गर्भोऽवृणीतदेवान् ॥ अद
धादिंद्रेपवमानओजोजनयत्सूर्येज्योतिरिंदुः ॥ मत्सिवायु
मिष्टयेराधसेचमत्सिमित्रावरुणापूयमानः ॥ मत्सिशर्द्धो
मारुतंमत्सिदेवान्मत्सिद्यावापृथिवीदेवसोम ॥ ऋजुः

स० ७ पवस्व वृत्रजिन्नस्मे हन्ता पामीवां बाधमानो मृधश्च ॥ अभिश्रीणन्प
८७ यः पयसाभि गोनामिंद्रस्य त्वं तव वयं सखायः ॥ मध्वः सूदं पव
स्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भगं च ॥ स्वदस्वेंद्राय पव
मान इंदो रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ॥ सोमः सुतो धारयात्यो
न हित्वा सिंधुर्न निम्नमभि वाज्यक्षाः ॥ आ योनिं वन्यमसदत्पु
नानः समिंदुर्गोभिरसरत्समद्भिः ॥ १९ ॥ एष स्य ते पवत इंद्र सोम
श्चमूषु धीर उशते तवस्वान् ॥ स्वर्चक्षा रथिरः सत्यशुष्मः कामो न
यो देवयतामसर्जि ॥ एष प्रत्नेन वयसा पुनानस्तिरो वर्पांसि दुहितुर्द ८१
धानः ॥ वसानः शर्म त्रिवरूथमप्सु होतेव याति समनेषु रेभन् ॥

नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परि स्रव चम्वोः पूयमानः ॥ अप्सु स्वादिष्ठो म
धुमां ऋतावा देवो न यः सविता सत्यमन्मा ॥ अभि वायुं वीत्यर्षा गृ
णानो भि मित्रावरुणा पूयमानः ॥ अभी नरं धीजवनं रथेष्ठामभी
द्रं वृषणं वज्रबाहुं ॥ अभि वस्त्रा सुवसनान्यर्षाभि धेनूः सु
दुघाः पूयमानः ॥ अभि चंद्रा भर्तवे नो हिरण्याभ्यश्वान्रथिनो
देव सोम ॥ २० ॥ अभि नो अर्ष दिव्या वसून्यभि विश्वा पार्थिवा
पूयमानः ॥ अभि येन द्रविणमश्नवामाभ्यार्षेयं जमदग्निवन्नः ॥
अया पवा पवस्वैना वसूनि मांश्चत्व इंदो सरसि प्र धन्व ॥ ब्रध्नश्चि
दत्र वातो न जूतः पुरुमेधश्चित्तकवे नरं दात् ॥ उत न एना पव

सं०७
४८

यापवस्वाभिश्रुतेअवाय्यस्यतीर्थे ॥ षष्टिंसहस्रानैगुतोवसूनि
वृक्षंनपक्वंधूनवद्रणाय ॥ महीमेअस्यवृषनामशूषेमांश्चत्वे
वापृशनेवावधत्रे ॥ अस्वापयन्निगुतस्नेहयच्चापामित्राँअपाचि
तोअचेतः ॥ संत्रीपवित्राविततान्येष्यन्वेकंधावसिपूयमानः ॥
असिभगोअसिदात्रस्यदातासिमघवामघवद्भ्यइंदो ॥२१॥
एषविश्ववित्पवतेमनीषीसोमोविश्वस्यभुवनस्यराजा ॥
द्रप्साँईरयन्विदथेष्विंदुर्विवारमव्यंसमयातियाति ॥ इंदुंरि
हंतिमहिषाअदब्धाःपदेरेभंतिकवयोनगृध्राः ॥ हिन्वंतिरा ४८

धीरादशभिःक्षिपाभिःसमंजतेरूपमपांरसेन ॥ त्वयावयंपवमा
नेनसोमभरेकृतंविचिनुयामशश्वत् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमाम
हंतामदितिःसिंधुःपृथिवीउतद्यौः ॥२२॥ अभिनोवाजसातमंर
यिमर्षपुरुस्पृहं ॥ इंदोसहस्रभर्णसंतुविद्युम्नंविभ्वासहं ॥ परि
ष्यसुवानोअव्ययंरथेनवर्मीव्यवत ॥ इंदुरभिद्रुणाहितोहिनो
हियानोधाराभिरक्षाः ॥ परिष्यसुवानोअक्षाइंदुरव्येमदच्युतः
॥ धारायऊर्ध्वोअध्वरेभ्राजानैतिगव्ययुः ॥ सहिसूंदेनशश्वतो
वसूमनोपराशुषे ॥ इंदोसहस्रिणंरयिंशतात्मानंविवाससि ॥
वयंतेअस्यवृत्रहन्वसोवस्वःपुरुस्पृहः ॥ निनेदिष्ठतमाइषःस्या

म सुम्नस्याध्रिगो॥ धियं पंचस्वयशसं स्वसारो अद्रिसंहतं॥
प्रियमिंद्रस्य काम्यं प्रस्नापयंत्यूर्मिणं॥ २३॥ परि त्यं हर्यतं हरिं
बभ्रुं पुनंति वारेण॥ यो देवान्विश्वां इत्परि मदेन सह गच्छति॥ अस्य
वो ह्यवसा पांतो दक्षसाधनं॥ यः सूरिषु श्रवो बृहद्दधे स्वर्ण हर्यतः॥
स वां यज्ञेषु मानवी इंदुर्जनिष्ट रोदसी॥ देवो देवी गिरिष्ठा अस्रेधं तं
तुविष्वणि॥ इंद्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने परि षिच्यसे॥ नरे च दक्षिणाव
ते देवाय सदनासदे॥ ते प्रत्नासो व्युष्टिषु सोमाः पवित्रे अक्षरन्॥
अपप्रोथंतः सनुतर्हुरश्चितः प्रातस्तां अप्रचेतसः॥ तं सखायः
पुरोरुचं यूयं वयं च सूरयः॥ अश्याम वाजगंध्यं सनेम वाजपस्त्यं॥
॥२४॥ आ हर्यताय धृष्णवे धनुस्तन्वंति पौंस्यं॥ शुक्रां वयंत्यसु

राय निर्णिजं विपामग्रे महीयुवः॥ अध क्षपा परिष्कृतो वाजां अभि प्र
गाहते॥ यदी विवस्वतो धियो हरिं हिन्वंति यातवे॥ तमस्य मर्जया
मसि मदो य इंद्रपातमः॥ यं गाव आसभिर्दधुः पुरा नूनं च सूरयः॥
तं गाथया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत॥ उतो कृपंत धीतयो देवानां नाम बिभ्र
तीः॥ तमुक्षमाणमव्यये वारे पुनंति धर्णसिं॥ दूतं न पूर्वचित्तय आशास
ते मनीषिणः॥ २५॥ स पुनानो मदिंतमः सोमश्चमूषु सीदति॥ पशौ न
रेत आदधत्पतिर्वचस्यते धियः॥ स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो
देवेभ्यः सुतः॥ विदे यदासु संदधिर्महीरपो वि गाहते॥ सुत
इंदो पवित्र आ नृभिर्यतो वि नीयसे इंद्राय मत्सरिंतमश्चमू

घानिवीरसि ॥ २६ ॥ अभिनोवंते अद्रुहः प्रियमिंद्रस्य काम्यं ॥
वत्सं न पूर्व आयुनि जातं रिहंति मातरः ॥ पुनान इंद्रवाभर

सोम द्विबर्हसं रयिं ॥ त्वं वसूनि पुष्यसि विश्वानि दाशुषो
गृहे ॥ त्वं धियं मनोयुजं सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ॥ त्वं वसू
नि पार्थिवा दिव्या च सोम पुष्यसि ॥ परि ते जिग्युषो यथा धा
रा सुतस्य धावति ॥ रंहमाणा व्य ३ व्ययं वारं वाजीव सान
सिः ॥ क्रत्वे दक्षाय नः कवे पवस्व सोम धारया ॥ इंद्राय
पातवे सुतो मित्राय वरुणाय च ॥ २७ ॥ पवस्व वाजसात

मः पवित्रे धारया सुतः ॥ इंद्राय सोम विष्णवे देवेभ्यो मधुमत्तमः ॥
त्वां रिहंति मातरो हरिं पवित्रे अद्रुहः ॥ वत्सं ~~न पूर्व आ~~ जातं
न धेनवः पवमान विधर्मणि ॥ पवमान महि श्रवश्चित्रे
भिर्यासि रश्मिभिः ॥ शर्धन्तमांसि जिघ्नसे विश्वानि दाशुषो गृ
हे ॥ त्वं द्यां च महिव्रत पृथिवीं चाति जभ्रिषे ॥ प्रति द्रापिममु
ञ्चथाः पवमान महित्वना ॥ २८ ॥ इति सप्तमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ॥
पुरोजिती वो अंधसः सुताय मादयित्नवे ॥ अप श्वानं श्नथि
ष्टन सखायो दीर्घजिह्व्यं ॥ यो धारया पावकया परिप्रस्यंदते

स०७
५१

स्रुतः ॥ इंदुरश्वो न कृत्व्यः ॥ तं दुरोषमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया ॥
यज्ञं हिन्वंत्यद्रिभिः ॥ सुता सो मधुमत्तमाः सोमा इंद्राय मंदिनः ॥ प
वित्रवंतो अक्षरं देवान्गच्छंतु वो मदाः ॥ इंदुरिंद्राय पवते इति देवासो
अब्रुवन् ॥ वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान ओजसा ॥ ३ ॥ स
हस्रधारः पवते समुद्रो वाचमींखयः ॥ सोमः पती रयीणां सखेंद्र
स्य दिवेदिवे ॥ अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति ॥ पतिर्वि
श्वस्य भूमनो व्यख्यद्रोदसी उभे ॥ समु प्रिया अनूषत गावो मदाय घृ
ष्वयः ॥ सोमासः कृण्वते पथः पवमानास इंदवः ॥ य ओजिष्ठ ५१

स्तमा भर पवमान श्रवाय्यं ॥ यः पंच चर्षणीरभि रयिं येन वनामहे ॥
सोमाः पवंत इंदवोऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः ॥ मित्राः सुवाना अरेपसः स्वा
ध्यः स्वर्विदः ॥ २ ॥ सुष्वाणासो व्यद्रिभिश्चिताना गोरधि त्वचि ॥ इष
मस्मभ्यमभितः समस्वरन्वसुविदः ॥ एते पूता विपश्चितः सोमासो
दध्याशिरः ॥ सूर्यासो न दर्शतासो जिगत्नवो ध्रुवा घृते ॥ प्रसु
न्वानस्यांधसो मर्तो न वृत तद्वचः ॥ अप श्वानमराधसं हता मखं न
भृगवः ॥ आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः ॥ सरज्जा
रो न योषणां वरो न योनिमासदं ॥ स वीरो दक्षसाधनो वि यस्त
स्तंभ रोदसी ॥ हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदं ॥ अव्यो

सं०

९२ वारेभिः पवते सोमो गव्ये अधि त्वचि ॥ कनिक्रदद्वृषा हरिरि
न्द्रस्याभ्येति निष्कृतं ॥ २ ॥ क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य
दीधितिं ॥ विश्वा परि प्रिया भुवदध द्विता ॥ उप त्रितस्य पा
ष्योरभक्त यद्गुहा पदं ॥ यज्ञस्य सप्त धामभिरध प्रियं ॥
त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेष्वेरया रयिं ॥ मिमाति अस्य योज
ना वि सुक्रतुः ॥ जज्ञानं सप्त मातरो वेधामशासत श्रिये ॥ ९२
अयं ध्रुवो रयीणां चिकेत यत् ॥ अस्य व्रते सजोषसो विश्वे

देवासो अद्रुहः ॥ स्पार्हा भवंति रंतयो जुषंत यत् ॥ ४ ॥ यमी
गर्भमृतावृधो दृशे चारुमजीजनन् ॥ कविं मंहिष्ठमध्वरे
पुरुस्पृहं ॥ समीचीने अभि त्मना यह्वी ऋतस्य मातरा ॥ तन्वा
ना यज्ञमानुषग्यदंजते ॥ क्रत्वा शुक्रेभिरक्षभिरृणोरप व्रजं दि
वः ॥ हिन्वन्नृतस्य दीधितिं प्राध्वरे ॥ ५ ॥ प्र पुनानाय वेधसे सो
माय वच उद्यतं ॥ भृतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते ॥ परि वाराण्यव्य
या गोभिरंजानो अर्षति ॥ त्री षधस्था पुनानः कृणुते हरिः ॥
परि कोशं मधुश्चुतमव्यये वारे अर्षति ॥ अभि वाणीरृषीणां
सप्त नूषत ॥ परि णेता मतीनां विश्वदेवो अदाभ्यः ॥ सोमः पु

सं० ७ नानश्वम्बो निषाद्युरिः ॥ परि दैवीरनुस्वधा इंद्रेण याहि सरथं ॥ सु
५३ नानो वाघद्वर्याघ्रिरमर्त्यः ॥ परि सप्तिर्न वाजयुर्देवो देवेभ्यः सु
तः ॥ व्यानशिः पवमानो वीभावति ॥ ७ ॥ अनुकः ॥ उपत्वा रवा
यः आनीषीदृति पुनानाय प्रगायत ॥ शिशुं न यज्ञैः परि भूष
प्र तश्रिये ॥ समी वत्सं न मातृभिः सृजता गयसाधनं ॥ देवाव्यं
मदमभि द्विशवसं ॥ पुनाता दक्षसाधनं यथा शर्धाय वीत
ये ॥ यथा मित्राय वरुणाय शंतमः ॥ अस्मभ्यं त्वा
वसुविदमभि वाणीरनूषत ॥ गोभिष्टे वर्णमभि वासया
यामसि ॥ सनो मदानां पत इंदो देवप्सरा असि ॥ सखे

व सखेगातुवित्तमो भव ॥ सनेमि कृध्य१स्मदा रक्षसं कं
चिदत्रिणं ॥ अपादेवं द्वयुमंहो युयोधि नः ॥ ७ ॥ तं वः सखायो
प्र मदाय पुनानमभि गायत ॥ शिशुं न यज्ञैः स्वदयंत गूर्तिभिः ॥ संव
त्स इव मातृभिरिंदुर्हिन्वानो अज्यते ॥ देवावीर्मदो मतिभिः
परिष्कृतः ॥ अयं दक्षाय साधनोयं शर्धाय वीतये ॥ अयं देवे
भ्यो मधुमत्तमः सुतः ॥ गोमन्न इंदो अश्ववत्सुतः सुदक्ष
धन्व ॥ शुचिं ते वर्णमधि गोषु दीधरं ॥ स नो हरीणां पत इं
व दो देवप्सरस्तमः ॥ सखेव सख्ये नर्यो रुचे भव ॥ सनेमि त्वमस्म
दाँ अदेवं कंचिदत्रिणं ॥ साह्वाँ इंदो परि बाधो अप द्वयुं ॥ ८ ॥

सं.१
५४

इंद्रमच्छ सुता इमे वृषणं यंतु हरयः ॥ श्रुष्टी जाता स इंदवः स्वर्वि
दः ॥ अयं भराय सानसिरिंद्राय पवते सुतः ॥ सोमो जैत्रस्य
चेतति यथा विदे ॥ अस्येदिंद्रो मदेष्वा ग्राभं गृभ्णीत सा
नसिं ॥ वज्रं च वृषणं भरत्समप्सु जित् ॥ प्र धन्वा सोम जा
गृविरिंद्रायेंदो परि स्रव ॥ द्युमंतं शुष्ममा भरा स्वर्विदं ॥ इंद्रा भ
य वृषणं मदं पवस्व विश्वदर्शतः ॥ सहस्रयामा पथिकृद्वि
चक्षणः ॥ ९ ॥ अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः ॥ स ५४
हस्रं याहि पथिभिः कनिक्रदत् ॥ पवस्व देववीतय इंदो

धाराभिरोजसा ॥ आ कलशं मधुमान्त्सोम नः सदः ॥ तव द्रप्सा उ
दप्रुत इंद्रं मदाय वावृधुः ॥ त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ॥ आ नः
ता सुतास इंदवः पुनाना धावता रयिं ॥ वृष्टिद्यावो रीत्यापः स्वर्विदः ॥
सोमः पुनान ऊर्मिणाव्यो वारं वि धावति ॥ अ[illegible] वाचः पवमानः
कनिक्रदत् ॥ १० ॥ धीभिर्हिन्वंति वाजिनं वने क्रीळंतमत्यविं ॥
।अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन् ॥ असर्जि कलशाँ ऽ अभि
मीळ्हे सप्तिर्न वाजयुः ॥ पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत् ॥
पवते हर्यतो हरिरति ह्वरांसि रंह्या ॥ अभ्यर्ष स्तोतृभ्यो वी

सं०७

५५ रवय्यशः ॥ अयापवस्वदेवयुर्मधोर्धारा असृक्षत ॥ रेभन्पवित्रं
पर्येषिविश्वतः ॥ ३१ ॥ परीतोषिंचतासुतंसोमोयउत्तमंहविः ॥
दधन्वांयोनर्योअप्स्वाऽन्तरासुषावसोममद्रिभिः ॥ नूनंपुना
नोविभिः परिस्रवादब्धः सुरभिंतरः ॥ सुतेचित्वाप्सुमदामो
अंधसाश्रीणंतोगोभिरुत्तरं ॥ परिसुवानश्चक्षसेदेवमादनः
क्रतुरिंदुर्विचक्षणः ॥ पुनानःसोमधारयापोवसानोऽअर्षसि ॥
आरत्नधायोनिमृतस्यसीदस्युत्सोदेवोहिरण्ययः ॥ दुहानऊध
र्दिव्यंमधुप्रियंप्रत्नंसधस्थमासदत् ॥ आपृच्छ्यंधरुणंवाज्यर्ष ५५

तिनृभिर्यतोविचक्षणः ॥ ३२ ॥ पुनानःसोमजागृविरव्योवारेपरि
प्रियः ॥ त्वंविप्रोअभवोंगिरस्तमोमध्वायज्ञंमिमिक्षनः ॥ सोमोमी
ढ्वान्पवतेगातुवित्तमऋषिर्विप्रोविचक्षणः ॥ त्वंकविरभवोदेववी
तमआसूर्यंरोहयोदिवि ॥ सोमउषुवाणःसोतृभिरधिष्णुभिरवी
नां ॥ अश्वयेवहरितायातिधारयामंद्रयायातिधारया ॥ अनूपे
गोमान्गोभिरक्षाःसोमोदुग्धाभिरक्षाः ॥ समुद्रंनसंवरणान्य
ग्मन्मंदीमदायतोशते ॥ आसोमसुवानोअद्रिभिस्तिरोवाराण्यव्य रा
या ॥ जनोनपुरिचम्वोर्विशद्धरिःसदोवनेषुदधिषे ॥ ३३ ॥ समामृ

स० ७
५८

ज्योतिरोअण्वानिमृप्योमीळ्हे सद्गिनवाजयुः॥अनुमाय्युः पवमा
नो मनीषिभिः सोमो विप्रेभिर्ऋक्वभिः॥प्र सोम देववीतये सिंधुर्न
पिप्ये अर्णसा॥अंशोः पयसा मदिरो न जागृविरच्छा कोशं मधुश्चु
तं॥आ हर्यतो अर्जुने अत्के अव्यत प्रियः सूनुर्न मर्ज्यः॥तमीं हिन्व
त्यपसो यथा रथं नदीष्वा गभस्त्योः॥अभि सोमास आयवः प
वंते मद्यं मदं॥समुद्रस्याधि विष्टपि मनीषिणो। मत्सरासः स्वर्वि
दः॥तरत्समुद्रं पवमान ऊर्मिणा राजा देव ऋतं बृहत्॥अर्षन्मि
त्रस्य वरुणस्य धर्मणा प्र हिन्वान ऋतं बृहत्॥द्विपदा॥१३४॥
नृभिर्येमानो हर्यतो विचक्षणो राजा देवः समुद्रियः॥इंद्राय पवते ५९

मदः सोमो मरुत्वते सुतः॥सहस्रधारो अत्यव्यमर्षति तमी मृजं
त्यायवः॥पुनानश्चमू जनयन्मतिं कविः सोमो देवेषु रण्यति॥अपो
वसानः परि गोभिरुत्तरः सीदन्वनेष्वव्यत॥तवाहं सोम रारण स
ख्य इंदो दिवेदिवे॥पुरूणि बभ्रो नि चरंति मामव परिधीँरति ताँ
इहि॥उताहं नक्तमुत सोम ते दिवा सख्याय बभ्र ऊधनि॥घृ
णा तपंतमति सूर्यं परः शकुना इव पप्तिम॥१५॥मृज्यमानः
सुहस्त्य समुद्रे वाचमिन्वसि॥रयिं पिशंगं बहुलं पुरुस्पृहं पवमा
नाभ्यर्षसि॥मृजानो वारे पवमानो अव्यये वृषाव चक्रदो वने॥
देवानां सोम पवमान निष्कृतं गोभिरंजानो अर्षसि॥पवस्व वाज

सं०७
५७

सा ते मे भि विश्वानि काव्या ॥ त्वं समुद्रं प्रथमो विधारयो देवेभ्यः सोम
~~[illegible]~~ मत्सरः ॥ स तू पवस्व परि पार्थिवं रजो दिव्या च सोम धर्
मभिः ॥ त्वां विप्रासो मतिभिर्विचक्षण शुभ्रं हिन्वंति धीतिभिः ॥ प
वमाना असृक्षत पवित्रमति धारया ॥ मरुत्वंतो मत्सरा इंद्रिया ह
या मेधामभि प्रयांसि च ॥ अपो वसानः परि कोशमर्षतींदु
र्हियानः सोतृभिः ॥ जनयं ज्योतिर्मंदना अवीवशद्गाः कृण्वा
नो न निर्णिजं ॥१६॥ पवस्व मधुमत्तम इंद्राय सोम क्रतुवि
त्तमो मदः ॥ महि द्युक्षतमो मदः ॥ यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषा

यते ऽस्य पीता स्वर्विदः ॥ स सुप्रकेतो अभ्यक्रमीदिषोच्छा वाजं नैतशः ॥
त्वं ह्यंग दैव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः ॥ अमृतत्वाय घोष
नव यः ॥ येना नवग्वो दध्यङ्ङपोर्णुते येन विप्रास आपिरे ॥ देवानां सुम्ने
अमृतस्य चारुणो येन श्रवांस्यानशुः ॥ एष स्य धारया सुतो
ऽव्यो वारेभिः पवते मदिंतमः ॥ क्रीळन्नूर्मिरपामिव ॥१७॥ य उस्रि
या ऽअप्या ऽअंतरश्मनो निर्गा ऽअकृंतदोजसा ॥ अभि व्रजं
तत्निषे गव्यमश्व्यं वर्मीव धृष्णवा रुज ॥ आ सोता परि षिंचताश्वं
न स्तोममप्तुरं रजस्तुरं ॥ वनक्रक्षमुदप्रुतं ॥ सहस्रधारं वृषभं पयो
वृधं प्रियं देवाय जन्मने ॥ ऋतेन य ऋतजातो विवावृधे राजा देव

स०७
५८

ऽऋतंबृहत् ॥ अभिद्युम्नंबृहद्यशइषस्पतेदिदीहिदेवदेवयुः ॥
विकोशंमध्यमंयुव ॥ आवच्यस्वसुदक्षचम्वोः सुतोविशांवह्नि
र्नविश्पतिः ॥ वृष्टिंदिवःपवस्वरीतिमपांजिन्वागविष्टयेधियः ॥
॥ ३८ ॥ एतमुत्यंमदच्युतंसहस्रधारंवृषभंदिवोदुहुः ॥ विश्वाव
सूनिबिभ्रतं ॥ वृषाविजज्ञेजनयन्नमर्त्यःप्रतपंज्योतिषातमः ॥ स
सुष्टुतःकविभिर्निर्णिजंदधेत्रिधात्वस्यदंससा ॥ ससुन्वेयोव
सूनांयोरायामानेतायइडानां ॥ सोमोयःसुक्षितीनां ॥ यस्यन
इंद्रःपिबाद्यस्यमरुतोयस्यवार्यमणाभगः ॥ आयेनमित्राव ५८

रुणाकरामहेऽइंद्रमवसेमहे ॥ इंद्रायसोमपातवेनृभिर्यतःस्वायुधो
मदिंतमः ॥ पवस्वमधुमत्तमः ॥ इंद्रस्यहार्दिसोमधानमाविशसमु
द्रमिवसिंधवः ॥ जुष्टोमित्रायवरुणायवायवेदिवोविष्टंभउत्तमः ॥
॥ ३९ ॥ परिप्रधन्वेइत्यारभ्यवर्गद्वयपर्यंतंप्रसेकद्विपदाज्ञेया ॥ द्विपदा ॥
परिप्रधन्वेंद्रायसोमस्वादुर्मित्रायपूष्णेभगाय ॥ इंद्रस्तेसोमसु
तस्यपेयाःक्रत्वेदक्षायविश्वेचदेवाः ॥ एवामृतायमहेक्षयायस
शुक्रोअर्षदिव्यःपीयूषः ॥ पवस्वसोममहान्त्समुद्रःपितादेवा
नांविश्वाभिधाम ॥ शुक्रःपवस्वदेवेभ्यःसोमदिवेपृथिव्यैशंचप्र
जायै ॥ दिवोधर्तासिशुक्रःपीयूषःसत्येविधर्मन्वाजीपवस्व ॥

सं०७

५९ पवस्वसोमद्युम्नीसुधारोमहामवीनामनुपूर्व्यः॥नृभिर्येमानो
जज्ञानःपूतःक्षरद्विश्वानिमंद्रःस्वर्वित्॥इंदुःपुनानःप्रजामुराणः
करद्विश्वानिद्रविणानिनः॥पवस्वसोमक्रत्वेदक्षायाश्वोननि
क्तोवाजीधनाय॥२०॥तंतेसोतारोरसंमदायपुनंतिसोमंम
हेद्युम्नाय॥शिशुंजज्ञानंहरिंमृजंतिपवित्रेसोमं
देवेभ्यइंदुं॥इंदुःपविष्टचारुर्मदायापामुपस्थेकविर्भगाय॥
बिभर्तिचार्विंद्रस्यनामयेनविश्वानिवृत्रंजघान॥पिबंत्य श्रीः
स्यविश्वेदेवासोगोभिःश्रीतस्यनृभिःसुतस्य॥प्रसुवानोअ ५९

क्षाःसहस्रधारस्तिरःपवित्रंविवारमव्यं॥सवाज्यक्षाःसहस्ररे
ताअद्भिर्मृजानोगोभिःश्रीणानः॥प्रसोमयाहींद्रस्यकुक्षानृभिर्ये
मानोअद्रिभिःसुतः॥असर्जिवाजीतिरःपवित्रमिंद्रायसोमः
सहस्रधारः॥अंजंत्येनंमध्वोरसेनेंद्रायवृष्णइंदुंमदाय॥देवेभ्य
स्त्वावृथापाजसेपोवसानंहरिंमृजंति॥इंदुरिंद्रायतोशतेनितो
शतेश्रीणन्नुग्रोरिणन्नपः॥२१॥पर्यूषुप्रधन्ववाजसातयेपरिवृ
त्राणिसक्षणिः॥द्विषस्तरध्याऋणयानईयसे॥अनुहित्वासुतं
सोममदामसिमहेसमर्यराज्ये॥वाजाँअभिपवमानप्रगाहसे॥
अजीजनोहिपवमानसूर्यंविधारेशक्मनापयः॥गोजीरयारंह

सं८

५० माणः पुरःस्य॥ अजीजनो अमृत मर्त्येष्वाँ ऋतस्य धर्मन्नमृतस्य चा
रुणः॥ सदासरो वाजमछा सनिष्यदत्॥ अभ्यभि हि श्रवसा ततर्दिथो
त्संनकं चिज्जनपानमक्षितं॥ शर्याभिर्नभरमाणो गभस्त्योः॥ आदीं
के चित्पश्यमानास आप्यं वसुरुचो दिव्या अभ्यनूषत॥ वारन्नदेवः
सविता व्यूर्णुते॥२२॥ त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रव
से धियं दधुः॥ सत्वं नो वीर वीर्याय चोदय॥ दिवः पीयूषं पूर्व्यं यदुक्थ्यं
महो गाहाद्दिव आ निरधुक्षत॥ इंद्रमभि जायमानं समस्वरन्॥
अध यदिमे पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्मना॥ यूथे
न निष्ठा वृषभो वितिष्ठसे॥ सोमः पुनानो अव्ये वारे शिशुर्न क्री
ळन्पवमानो अक्षाः॥ सहस्रधारः शतवाज इंदुः॥ एष पुनानो म ५०

धुमाँ ऋतावेंद्रायेंदुः पवते स्वादुरूर्मिः॥ वाजसनिर्वरिवोविद्वयो
धाः॥ स पवस्व सहमानः पृतन्यून्त्सेधन्रक्षांस्यप दुर्ग
सा हाणि॥ स्वायुधः सासह्वान्त्सोम शत्रून्॥२३॥ अया रुचा हरिण्या
पुनानो विश्वा द्वेषांसि तरति स्वयुग्वभिः सूरो न स्वयुग्व
भिः॥ धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः॥ विश्वा यद्रूपा प
रियात्यृक्वभिः सप्तास्येभिरृक्वभिः॥ त्वं त्यत्पणीनां विदो वसु
सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दम ऋतस्य धीतिभिर्दमे॥ परा व
तो न साम तद्यत्रा रणंति धीतयः॥ त्रिधातुभिररुषीभिर्वयो दधे
रोचमानो वयो दधे॥ पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकितत्सं रश्मिभि

स० ७
७२

यतते दर्शतोरथोदैव्योदर्शतोरथः ॥ अगमन्नुक्थानिपौंस्येंद्रंजैत्रायह
र्षयन ॥ वज्रश्चयद्भवथोअनपच्युतासमत्स्वनपच्युता ॥ २४ ॥ ना
नानंवाउनोधियोविव्रतानिजनानां ॥ तक्षारिष्टंरुतंभिषग्ब्रह्मासु
न्वंतमिच्छतींद्रायेंदोपरिस्रव ॥ जरतीभिरोषधीभिःपर्णेभिःशकु
नानां ॥ कार्मारोअश्मभिर्द्युभिर्हिरण्यवंतमिच्छतींद्राय ॥ कारुरहंततो
भिषगुपलप्रक्षिणीनना ॥ नानाधियोवसूयवोनुगाइवतस्थिमें
द्रा० ॥ अश्वोवोळ्हासुखंरथंहसनामुपमंत्रिणः ॥ शेपोरोमण्वं
तौभेदौवारिन्मंडूकइच्छतींद्रा० ॥ २५ ॥ शर्यणावतिसोममिंद्रःपि
बतुवृत्रहा ॥ बलंदधानआत्मनिकरिष्यन्वीर्यंमहदिंद्रा० ॥ आपव ७३

स्वदिशांपतआर्जीकात्सोममीढ्वः ॥ ऋतवाकेनसत्येनश्रद्धयातपसासुत
इंद्रा० ॥ पर्जन्यवृद्धंमहिषंतंसूर्यस्यदुहिताभरत् ॥ तंगंधर्वाप्रत्य
गृभ्णंतंसोमेरसमादधुरिंद्रायेंदो० ॥ ऋतंवदन्नृतद्युम्नसत्यंवदन्सत्य
कर्मन् ॥ श्रद्धांवदन्सोमराजन्धात्रासोमपरिष्कृतइंद्रा० ॥ स
त्यमुग्रस्यबृहतःसंस्रवंतिसंस्रवाः ॥ संयंतिरसिनोरसाःपु
नानोब्रह्मणाहरइंद्रा० ॥ २६ ॥ यत्रब्रह्मापवमानछंदस्यांऽ
वाचंवदन् ॥ ग्राव्णासोमेमहीयतेसोमेनानंदंजनयन्निंद्रा० ॥ नं
यत्रज्योतिरजस्रंयस्मिंलोकेस्वर्हितं ॥ तस्मिन्मांधेहिपवमा
नामृतेलोकेअक्षितइंद्रा० ॥ यत्रराजावैवस्वतोयत्रावरो

सं०७

६२

धनं दिवः ॥ यत्रामूर्यह्वती राप स्तत्र माममृतं कृधींद्रायें० ॥ यत्रा
नुकामं चरणं त्रिनाके त्रिदिवे दिवः ॥ लोका यत्र ज्योतिष्मंतस्तत्र
माममृतं कृधींद्रायें० ॥ यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रध्नस्य
विष्टपं ॥ स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतं कृधीं० ॥ यत्रा
नंदाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ॥ कामस्य यत्राप्ताः का
मास्तत्र माममृतं कृ० ॥ २८ ॥ य इंदोः पवमानस्यानु धामा
न्यक्रमीत् ॥ तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन इं ६२
द्रा० ॥ ऋषे मंत्रकृतां स्तोमैः कश्यपोद्वर्धयन्गिरः ॥ सोमं न

मस्य राजानं यो जज्ञे विरुधां पतिरिंद्रायें० ॥ सप्त दिशो नानासूर्याः स
प्त होतार ऋत्विजः ॥ देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमाभि रक्षन इं
द्रा० सप्त दिशो नाना० ॥ यत्ते राजं छृतं हविस्तेभिः सोमाभि रक्ष
नः ॥ अराती वा मा नस्तारीन्मो च नः कीं च नाममदिंद्रायें० ॥ पर्दवि
यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सरस्वती ॥ यत्र सोमेश्वरो देव
स्तत्र मा० ॥ २९ ॥ अनुवाकः ॥ इति नवमं मंडलं ॥ अग्रे बृहन्नुष
सा मूर्ध्वो अस्थान्निर्जगन्वां तमसो ज्योतिषागात् ॥ अग्नि
र्भानुना रुशता स्वंग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः ॥ स जातो
गर्भो असि रोदस्योरग्ने चारुर्विभृत ओ[illegible]षीषु ॥ चित्रः शिशुः

स०७
६३

परि तमांस्यक्तून्प्रमातृभ्यो अधि कनिक्रदद्गाः॥ विष्णुरित्था पर
मम॑स्य विद्वाञ्जातो बृहन्नभि पाति तृतीयं॥ आसा यदस्य पयो
अक्रत स्वं सचेतसो अभ्यर्चंत्यत्र॥ अत उ त्वा पितुभृतो जनित्री
रन्नावृधं प्रति चरंत्यन्नैः॥ ता ईं प्रत्येषि पुनरन्यरूपा असि त्वं
विक्षु मानुषीषु होता॥ होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्य
यज्ञस्य केतुं रुशंतं॥ प्रत्यर्धिं देवस्य देवस्य मह्ना श्रिया त्व
ग्निमतिथिं जनानां॥ स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अ
ग्निर्नाभा पृथिव्याः॥ अरुषो जातः पद इळायाः पुरोहितो रा
जन्यक्षीह देवान्॥ आ हि द्यावापृथिवी अग्न उभे सदा पु ६३

त्रो न मातरा ततंथ॥ प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठाथा वह सहस्येह दे
वान्॥ २९॥ पिप्रीहि देवाँ उशतो यविष्ठ विद्वाँ ऋतूँर्ऋतुपते य
जेह॥ ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिरग्ने त्वं होतॄणामस्यायजिष्ठः॥
वेषि होत्रमुत पोत्रं जनानां मंधातासि द्रविणोदा ऋतावा॥
स्वाहा वयं कृणवामा हवींषि देवो देवान्यजत्वग्निरर्हन्॥ आ दे
वानामपि पंथामगन्म यच्छक्रवाम तदनु प्रवोळ्हुं॥ अग्नि
र्विद्वान्स यजात्सेदु होता सो अध्वरान्स ऋतून्कल्पयाति॥
यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः॥

स० ७ ६४ नर

अग्निष्टद्विश्वमापृणाति विद्वान्येभिर्देवाँ ऋतुभिः कल्पयाति ॥
यत्पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ॥ अग्निष्टद्धोता
क्रतुविद्विजानन्यजिष्ठो देवाँ ऋतुशो यजाति ॥ विश्वेषां ह्यध्वराणा
मनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान ॥ स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पा
र्हा इषः क्षुमतीर्विश्वजन्याः ॥ यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा
यं त्वा सुजनिमा जजान ॥ पंथामनु प्रविद्वान्पितृयाणं द्युमदग्ने
समिद्धानो विभाहि ॥३०॥ इनो राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सु
षुमाँ अदर्शि ॥ चिकिद्वि भाति भासा बृहतासिक्नीमेति रुशतीम
पाजन् ॥ कृष्णां यदेनीमभि वर्पसा भूज्जनयन्योषां बृहतः पि ६४

तुर्जाम् ॥ ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन्दिवो वसुभिररतिर्वि भा
ति ॥ भद्रो भद्रया सचमान आगात्स्वसारं जारो अभ्येति पश्चा
त् ॥ सुप्रकेतैर्द्युभिरग्निर्वितिष्ठन्रुशद्भिर्वर्णैरभि राममस्था
त् ॥ अस्य यामासो बृहतो न वग्नूनिन्धाना अग्नेः सख्युः शिवस्य ॥
ईड्यस्य वृष्णो बृहतः स्वासो भामासो यामन्नक्तवश्चिकित्रे ॥
स्वना न यस्य भामासः पवन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ॥ ज्येष्ठेभि
र्यस्तेजिष्ठैः क्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षति द्याम् ॥ अस्य शु
ष्मासो ददृशानपवेर्जेहमानस्य स्वनयन्नियुद्भिः ॥ प्रत्नेभिर्यो रुश
द्भिर्देवतमो विरेभद्भिररतिर्भाति विभ्वा ॥ स आ वक्षि महि

सं०७
६५ नजूर्वसत्सिद्दिवस्तथिग्योररतिर्युवसो:॥ अग्नि:सनुक:स्तुकेत्नि
रश्वैरभस्वद्दीरभासि्वां॥एहु गंम्या:॥ ३६ ॥ प्रतेयक्षि प्रतइयर्मि
मन्मभुवो यथावंद्यो नोहवेषु॥ धन्वन्निवप्रपाऽअसित्वमग्नइय
क्षवेपूरवेप्रत्नराजन्॥ यंत्वाजनासोअभिसंचरंति गावउष्ण
मिवव्रजंयविष्ठ॥ दूतो देवानामसिमर्त्यानामंतर्महांश्चरसि
रोचनेन॥ शिशुंनत्वाजेन्यंवर्द्धयंतीमाताबिभर्तिसचनस्यमा
ना॥ धनोरधिप्रवतायासिहर्यंज्जिगीषसेपशुरिवावसृष्ट
ः॥ मूराअमूरनवयंचिकित्वोमहित्वमग्नेत्वमंगवित्से॥
शयेवव्रिश्चरतिजिह्वयाद्न्रेरिह्यतेयुवतिंविश्पति:सन्॥ ६५

कूचिज्जायतेसनयासुनव्योवनेतस्थौपलितोधूमकेतुः॥
अस्नातापोवृषभोनप्रवेतिसचेतसोयंप्रणयंतमर्ता:॥॥
तनूत्यजेवतस्करावनर्गूरशनाभिर्दशभिरभ्यधीतां॥
इयंतेअग्नेनव्यसीमनीषायुक्ष्वारथंनशुचयद्भिरंगै:॥ब्र
ह्मचतेजातवेदोनमश्चेयंचगी:सदमिद्वर्धनीभूत्॥ रक्षो
णोअग्नेतवयामितोकारक्षोतनेस्तन्वोअप्रयुच्छन्॥३२॥
एक:समुद्रोधरुणोरयीणामस्मद्धृदोभूरिजन्माविचष्टे॥सि
षक्त्यूधर्निण्योरुपस्थउत्सस्यमध्येनिहितंपदंवे:॥समानं
नीळंवृषणोवसाना:संजग्मिरेमहिषाअर्वतीभि:॥ऋ

म॰८
६६

तस्य पदं कवयो नि पांति गुहा नामानि दधिरे पराणि ॥ ऋतायि
नी मायिनी सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयंती ॥ विश्वस्य नाभिं
चरतो ध्रुवस्य कवेश्चित्तंतुं मनसा वियंतः ॥ ऋतस्य हि वर्तन
यः सुजातमिषो वाजाय प्रदिवः सचंते ॥ अधीवासं रोदसी
वावसाने घृतैरन्नैर्वावृधाते मधूनां ॥ सप्त स्वसॄररुषीर्वा
वशानो विद्वान्मध्व उज्जभारा दृशे कं ॥ अंतर्येमे अंतरिक्षे पु
राजा इच्छन्वव्रिमविदत्पूषणस्य ॥ सप्त मर्यादाः कवयस्त
तक्षुस्तासामेकामिदभ्यंहुरो गात् ॥ आयोर्ह स्कंभ उप
मस्य नीळे पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ ॥ असच्च सच्च ६६

परमे व्योमन्दक्षस्य जन्मन्नदितेरुपस्थे ॥ अग्निर्ह नः प्रथमजा ऋत
स्य पूर्व आयुनि वृषभश्च धेनुः ॥ ३३ ॥ इति ७ माष्टके ५ पः ॥ इति
पूपमानः समाप्तः ॥ ६७ ॥ अयं स्वस्ति प्र केतुना नव त्रिशिरास्त्वा
ष्टुस्तृ चौत्स्यऐंद्र आपो हि सिंधुद्वीपो वांबरीष आपं गायत्री अनुष्टु
वं तं पंचमी वर्धमाना सप्तमी प्रति ष्ठोचि त्सप्त नावैवस्वतयोर्यम
यम्योः संवादः पप्यायुग्मियमी मिथुनार्थं यमं ब्रोवा अस्त तां नव
मी युग्मिरनिछन्त्रस्या चष्टे दृष नवांगिरह विषा न आग्नेयं तु त्रि
त्रिष्टुबं तं द्या वा युजे पंचविवस्वान्वादि सोह विश्वा नंजगसंतपरे
यिवांसं णा षट् रा यमो या मंषा की तिं गो त्तः देवता पराश्चतिस्रः

पिच्यावास्तिस्त्रश्च्यांपरा अनुष्टुभोत्तरस्कंधासायामायनाःपरेपंवो
टीरतां यवुनाशंसः पिच्यंजगत्येकोद्रौमैनंदमय आग्नेयव
चुरनुष्टुबंतंत्वाष्ट्रदेवश्चनादिसरण्यदेवतेपौष्ण्यश्चतस्रःसा
रास्वत्यास्तिस्रःपंनाप्याद्रप्सास्तिस्रःसौम्यावांत्या अनुष्टुभा
उपात्यापुरस्तात्बृहतीवापरंम्रत्यासंकुसुकश्चतस्रो ब्रवु
देवताःपराधात्रीपरात्वाष्ट्रीपराःपिनिमेकारकारशी
प्रस्तारपंक्तिःजगत्कपात्यांत्यानुष्टुप्प्राजापत्यावासानिरु
क्ता॥ ५॥ श्रीलक्ष्मीकांतप्रसन्न॥ श्रीमहालक्ष्मीप्रसन्न॥ ६७

अयंसयस्यशर्मनवोभिरग्नेरेधतेजरितामिष्टो॥ ज्येष्ठेभिर्यो
भानुभिर्ऋषूणांपर्येतिपरिवीतोविभावा॥ योभानुभिर्वि
भावाविभात्यग्निर्देवेभिर्ऋतावाजस्रः॥ आयोविवायस
ख्यासखिभ्योपरिह्वृतो अश्वोनसप्तिः॥ ईशेयोविश्वस्या
देववीतेरीशेविश्वायुरुषसोव्युष्टो॥ आयस्मिन्नाह
वींष्यग्नावरिष्टरथस्कभ्नातिशूषैः॥ शूषेभिर्वृधोजुषाणो
अर्कैर्देवां अच्छारघुपत्वाजिगाति॥ मंद्रोहोतास्तजुह्वाउ

स०७
६९

यजिष्ठः संमिश्लो अग्निरा जिघर्ति देवान्॥ तमुस्रामिंद्रं नरेज
मानमग्निं गीर्भिर्नमोभिरा कृणुध्वं॥ आ यं विप्रासो मतिभि
र्गृणंति जातवेदसं जुहूं सहानां॥ सं यस्मिन्विश्वा वसूनि ज
ग्मुर्वाजे नाश्वाः सप्तीवंत एवैः॥ अस्मे ऊतीरिंद्रवाततमा अर्वा
चीना अग्न आ कृणुष्व॥ अधा ह्यग्ने मह्ना निषद्या सद्यो
जज्ञानो हव्यो बभूथ॥ तं ते देवासो अनु केतमायन्नधावर्द्धं
त प्रथमास ऊमाः॥ ३॥ स्वस्ति नो दिवो अग्ने पृथिव्या विश्वा
युर्धेहि यजथाय देव॥ सचेमहि तव दस्म प्रकेतैरुरुष्या ण उ ६९

रुभिर्देव शंसैः॥ इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं जाता गोभिरश्वैरभि गृणंति राधः॥ य
दा ते मर्तो अनु भोगमानड्वसो दधानो मतिभिः सुजात॥ अग्निं मन्ये पि
तरमग्निमापिमग्निं भ्रातरं सदमित्सखायं॥ अग्नेरनीकं बृहतः सपर्यं दि
वि शुक्रं यजतं सूर्यस्य॥ सिध्रा अग्ने धियो अस्मे सनुत्रीर्यं त्रायसे दम आ
नित्यहोता॥ ऋतावा स रोहिदश्वः पुरुक्षुर्द्युभिरस्मा अहभिर्वाममस्तु॥
द्युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं प्रत्नमृत्विजमध्वरस्य जारं॥ बाहुभ्यामग्निमाय
वोऽजनंत विक्षु होतारं न्यसादयंत॥ स्वयं यजस्व दिवि देव देवान्किं ते
पाकः कृणवदप्रचेताः॥ यथा यज ऋतुभिर्देव देवानेवा यजस्व तन्वं सुजा
त॥ भवा नो अग्नेऽवितोत गोपा भवा वयस्कृदुत नो वयोधाः॥ रास्वा च

स०८
६९

नः स्कम महो हव्यदातिं त्रास्वोत नः तन्वो ३ अप्रयुच्छन् ॥ २ ॥ प्र केतुना बृह
ता यात्यग्निरा रोदसी वृषभो रोरवीति ॥ दिवश्चिदंताँ उपमाँ उदानळ
पामुपस्थे महिषो ववर्ध ॥ मुमोद गर्भो वृषभः ककुद्मानस्रेमा वत्सः शि
मीवाँ अरावीत् ॥ स देवतात्युद्यतानि कृण्वन्त्स्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगा
ति ॥ आ यो मूर्धानं पित्रोररब्ध न्यध्वरे दधिरे सूरो अर्णः ॥ अस्य पत्मन्न
रुषीरश्वबुध्ना ऋतस्य योनौ तन्वो जुषंत ॥ उषउषो हि वसो अग्रमेषि
त्वं यमयोरभवो विभावा ॥ ऋताय सप्त दधिषे पदानि जनयन्मित्रं
तन्वे ३ स्वायै ॥ भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्य गोपा भुवो वरुणो यदृताय वेषि ॥
भुवो अपां नपाज्जातवेदो भुवो दूतो यस्य हव्यं जुजोषः ॥ ३ ॥ भुवो ६९

यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः ॥ दिवि मूर्धा
नं दधिषे स्वर्षां जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहं ॥ अस्य त्रितः क्रतुना वव्
रे अंतरिच्छं धीतिं पितुरेवैः परस्य ॥ सचस्यमानः पित्रोरुप
स्थे जामि ब्रुवाण आयुधानि वेति ॥ स पित्र्याण्यायुधानि विद्वानि
द्रेषित आप्त्यो अभ्ययुध्यत् ॥ त्रिशीर्षाणं सप्तरश्मिं जघंन्
वांत्वाष्ट्रस्य चिन्निः ससृजे त्रितो गाः ॥ भूरीदिंद्र उदिनक्षंतमो
जोऽवाभिनत्सत्पतिर्मन्यमानं ॥ त्वाष्ट्रस्य चिद्विश्वरूपस्य गो
नामाचक्राणस्त्रीणि शीर्षा परा वर्क् ॥ ४ ॥ आपो हि ष्ठा म
योभुवस्ता न ऊर्जे दधातन ॥ महे रणाय चक्षसे ॥ यो वः शिवतमो

रसतस्यभाजयतेहनः॥ उशतीरिवमातरः॥ तस्मा अरंगमाम वो यस्य
क्षयाय जिन्वथ॥ आपोजनयथा चनः॥ शंनोदेवीरभिष्टय आ
पो भवंतु पीतये॥ शंयोरभिस्रवंतु नः॥ ईशानावार्याणांक्षयं
तीश्चर्षणीनां॥ अपो याचामि भेषजं॥ अप्सु मे सोमो अब्रवीद
तर्विश्वानि भेषजा॥ अग्निंच विश्वशंभुवं॥ आपः पृणीतभेषजंव
रूथंतन्वे ३ मम ज्योक्‌च सूर्यंदृशे॥ इदमापः प्रवहत यत्किंच दुरि
तंमयि॥ यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेपउतानृतं॥ आपो अद्या
न्वचारिषंरसेन समगस्महि॥ पयस्वानग्न आगहितंमासंसृ
जवर्चसा॥ पदशि ८॥ ससुषीस्तदपसो दिवानक्तंचससुः

८०

षीः॥ वरेण्यक्रतुरहमादेवीरवसेहुवे॥ ५॥ ओचित्सखायंस
ख्या ववृत्यांतिरःपुरूचिदर्णवं जगन्वान्॥ पितुर्नपातमादधी
त वेधा अधिक्षमि प्रतरंदीध्यानाः॥ नते सखासख्यं वष्ट्येत
त्सलक्ष्मा यद्विषुरूपा भवाति॥ महि पुत्रासो असुरस्य
वीरा दिवोधर्तार उर्विया परिख्यन्॥ उशंति घातेअमृतासए
तदेकस्य चित्‌ त्यजसंमर्त्यस्य॥ निते मनो मनसिधाय्यस्मे
जन्युःपतिस्तन्व ३ मा विविश्याः॥ नयत्पुराचकृमा कद्धनूनमृता
वदंतो अनृतं रपेम॥ गंधर्वो अप्स्वप्या च योषा सानो नाभिः
परमं जामि तन्नौ॥ गर्भेनुनौजनिता दंपती कर्देवस्त्वष्टा सवि

स०७
७१

तां विश्वरूपः ॥ न किरस्य प्रमिनंति व्रतानि वेद नावस्य पृथिवी
उत द्यौः ॥ ६ ॥ को अस्य वेद प्रथमस्याह्नः क ईं ददर्श क इह प्र
वोचत् ॥ बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कदु ब्रुव आहनो वीऽच्यान्नॄ
न ॥ यमस्य मा यम्यं१ काम आगन्त्समाने योनौ सहशेय्याय ॥
जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वृहेव रथ्येव चक्रा ॥ न ति
ष्ठंति न नि मिषंत्येते देवानां स्पश इह ये चरंति ॥ अन्येन मदा
हनो याहि तूयं तेन वि वृह रथ्येव चक्रा ॥ रात्रीभिरस्मा अह
भिर्दशस्येत्सूर्यस्य चक्षुर्मुहुरुन्मिमीयात् ॥ दिवा पृ
थिव्या मिथुना सबंधू यमीर्यमस्य बिभृयादजामि ॥ आ ७१
घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ॥ उप बर्बृहि
वृषभाय बाहुमन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत् ॥ ७ ॥ किं भ्राता
सद्यदनाथं भवाति किमु स्वसा यन्निर्ऋतिर्निगच्छात् ॥ काम
मूता बह्वे३तद्रपामि तन्वा मे तन्वं१ सं पिपृग्धि ॥ न वा उ ते तन्वा
तन्वं१ सं पपृच्यां पापमाहुर्यः स्वसारं निगच्छात् ॥ अन्येन म
त्प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वष्ट्येतत् ॥ बतो बतासि य
म नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ॥ अन्या किल त्वां कक्ष्येव युक्तं प
रिष्वजाते लिबुजेव वृक्षं ॥ अन्यमू षु त्वं यम्यन्य उ त्वां परिष्वजाते
लिबुजेव वृक्षं ॥ तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तव वाधा कृणुष्व संवि

सं०७
८२

दं स्व भद्रं ॥ ८ ॥ वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि यह्वो अदितेर
दाभ्यः ॥ विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञि
याँ ऋतून् ॥ रपद्गंधर्वीरप्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु मे
मनः ॥ इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो
वि वोचति ॥ सो चिन्नु भद्रा क्षुमती यशस्वत्युषा उवास मनवे स्व
र्वती ॥ यदीमुशंतमुशतामनु क्रतुमग्निं होतारं विदथाय जीजनन् ॥
अध त्यं द्रप्सं विभ्वं विचक्षणं विराभरदिषितः श्येनो अध्वरे ॥ य
दी विशो वृणते दस्ममार्या अग्निं होतारमध धीरजायत ॥ सदासि
रण्वो यवसेव पुष्यते होत्राभिरग्ने मनुषः स्वध्वरः ॥ विप्रस्य वा य ८२

च्छशमान उक्थ्यं वाजं ससवाँ उपयासि भूरिभिः ॥ ९ ॥ उदीरय
पितरा जार आ भगमियक्षति हर्यतो हृत्त इष्यति ॥ विवक्ति वह्निः
स्वपस्यते मखस्तविष्यते असुरो वेपते मती ॥ यस्ते अग्ने सुमतिं
मर्तो अक्षत्सहसः सूनो अति स प्र शृण्वे ॥ इषं दधानो वहमानो अ
श्वैरा स द्युमाँ अमवान्भूषति द्यून् ॥ यदग्न एषा समितिर्भवा
ति देवी देवेषु यजता यजत्र ॥ रत्ना च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो
अत्र वसुमंतं वीतात् ॥ श्रुधी नो अग्ने सदने सधस्थे युक्ष्वा रथ
ममृतस्य द्रवित्नुं ॥ आ नो वह रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवानामप भूरिह स्याः ॥
॥ १० ॥ द्यावा ह क्षामा प्रथमे ऋतेनाभिश्रावे भवतः सत्यवाचा ॥
देवो यन्मर्तान्यजथाय कृण्वन्त्सीदद्धोता प्रत्यङ् स्वमसुं यन् ॥ देवो देवा

सं०७
७३

न्परिभूर्ऋतेनवरुणोनोहंस्त्रथमश्चिकित्वान् ॥ प्रमकेतुः समिधाभा
ऋजीको मंद्रो होतानित्यो वाचायजीयान् ॥ स्वादुगेदेवस्यामृतं यदीगो
रतो जातासोधारयंतउर्वी ॥ विश्वेदेवा अनुतत्ते यजुर्गुर्दुहे यदेनीदि
व्यंघृतंवाः ॥ अर्चामि वां वर्धायापो घृतस्नू द्यावाभूमी शृणुतंरोद
सीमे ॥ अहायद्यावोसुनीतिमयन्मध्वानोऽत्रपितराशिशीतां ॥
किंस्विन्नोराजाजगृहे कदस्याति व्रतं चकृमाकोविवेद ॥ मित्रश्चि
द्धिष्माजुहुराणोदेवाञ्छ्लोकोनयातामपिवाजोअस्ति ॥ ३३ ॥ दुर्मं
त्वत्रामृतस्यनामसलक्ष्मायद्विषुरूपाभवाति ॥ यमस्य योमन
वतेसुमंत्वग्नेतमृष्वपाह्यप्रयुच्छन् ॥ यस्मिंदेवाविदथेमादयं ७३

तेविवस्वतः सदनेधारयंते ॥ सूर्येज्योतिरदधुर्मास्य१क्तून्परिद्योतनिंचरतो
अजस्रा ॥ यस्मिंदेवामन्मनिसंचरंत्यपीच्ये३नवयमस्यविद्म ॥ मित्रोनो
अत्रादितिरनागान्त्सवितादेवोवरुणायवोचत् ॥ श्रुधिनोअग्ने० ॥ आनोव० ॥
॥ १२ ॥ युजेवांब्रह्मपूर्व्यंनमोभिर्विश्लोकएतुपथ्येवसूरेः ॥ शृण्वंतु
विश्वेअमृतस्यपुत्राआयेधामानिदिव्यानितस्थुः ॥ यमेइवयतमा
नेयदैतंप्रवांभरन्मानुषादेवयंतः ॥ यमेइवयतमाने यद आसीदतंस्व
मुलोकंविदानेस्वासस्थेभवतमिंदवेनः ॥ पंचपदानिरुपोअन्व
रोहंचतुष्पदीमन्वेमिव्रतेन ॥ अक्षरेणप्रतिमिमएतामृतस्य
नाभावधिसंपुनामि ॥ देवेभ्यःकमवृणीतमृत्युंप्रजायैकम

सं०७
७४

र्तं नावृणीत ॥ बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत ऋषिं प्रियां यमस्तन्वं
प्रारिरेचीत् ॥ सप्त क्षरन्ति शिशवे मरुत्वते पित्रे पुत्रासो अप्यवी
वतन्नृतं ॥ उभे इदस्योभयस्य राजत उभे यतेते उभयस्य पुष्यतः ॥ ३३ ॥
परेयिवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पंथामनुपस्पशानं ॥ वैवस्वतं
संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य ॥ यमो नो गातुं प्रथमो वि
वेद नैषा गव्यूतिरपभर्तवा उ ॥ यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुरेना जज्ञानाः
पथ्या३ अनु स्वाः ॥ मातली कव्यैर्यमो अंगिरोभिर्बृहस्पतिरृक्वभि
र्वावृधानः ॥ यांश्च देवा वावृधुर्ये च देवान्स्वाहान्ये स्वधयान्ये म
दंति ॥ इमं यम प्रस्तरमा हि सीदांगिरोभिः पितृभिः संविदानः ॥ आ त्वा
मंत्राः कविशस्ता वहंत्वेना राजन्हविषा मादयस्व ॥ अंगिरोभिरा ग ७४

हि यज्ञियेभिर्यम वैरूपैरिह मादयस्व ॥ विवस्वंतं हुवे यः पिता तेस्मि
न्यज्ञे बर्हिष्या निषद्या ॥ ३४ ॥ अंगिरसो नः पितरो नवग्वा ऽ अथर्वा
णो भृगवः सोम्यासः ॥ तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौम
नसे स्याम ॥ प्रेहि प्रेहि पथिभिः पूर्व्येभिर्यत्रा नः पूर्वे पितरः प
रेयुः ॥ उभा राजाना स्वधया मदंता यमं पश्यासि वरुणं च देवं ॥ सं
गच्छस्व पितृभिः सं यमेनेष्टापूर्तेन परमे व्योमन् ॥ हित्वायावद्यं पुन
रस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा सुवर्चाः ॥ अपेत वीत वि च सर्पतातोस्मा
एतं पितरो लोकमक्रन् ॥ अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यव
सानमस्मै ॥ अति द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ साधु
ना पथा ॥ अथा पितॄन्सुविदत्राँ उपेहि यमेन ये सधमादं मदं

सं०७
७५

ति ॥ ३५ ॥ यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षी नृचक्षसौ ॥
ताभ्यामेनं परि देहि राजन्स्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि ॥ उरूणसावसु
तृपाउदुंबलौ यमस्य दूतौ चरतो जनाँ अनु ॥ तावस्मभ्यं दृशये सूर्या
य पुनर्दातामसुमद्येह भद्रं ॥ यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ॥
यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः ॥ यमाय घृतवद्धविर्जुहोत प्र च
तिष्ठत ॥ स नो देवेष्वा यमद्दीर्घमायुः प्र जीवसे यमाय मधुमत्तमं
राज्ञे हव्यं जुहोतन ॥ इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वेभ्यः पथिकृद्भ्य
ः ॥ त्रिकद्रुकेभिः पतति षळुर्वीरेकमिद्बृहत् ॥ त्रिष्टुब्गायत्री छं श्रीः
दांसि सर्वा ता यम आहिता ॥ ३६ ॥ उदीरतामवर उत्परास उन्मध्य
माः पितरः सोम्यासः ॥ असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवंतु पितरो हवे ७५

षु ॥ इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः ॥ ये पार्थि
वे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विक्षु ॥ आहं पितॄन्सुविदत्राँ
अवित्सि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ॥ बर्हिषदो ये स्वधया सुत
स्य भजंत पित्वस्त इहागमिष्ठाः ॥ बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वागि
मा वो हव्या चकृमा जुषध्वं ॥ त आ गतावसा शंतमेनाथा
नः शं योररपो दधात ॥ उपहूताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु
निधिषु प्रियेषु ॥ त आ गमंतु त इह श्रुवंत्वधि ब्रुवंतु तेऽवंत्वस्मा
न् ॥ आच्या जानु दक्षिणतो निषद्येमं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ॥ मा हिं
सिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्व आगः पुरुषता कराम ॥ आसीनासो अ
रुणीनामुपस्थे रयिं धत्त दाशुषे मर्त्याय ॥ पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः

सं०७ प्रयछत तइहोऽर्जं दधात ॥ येनः पूर्वे पितरः सोम्यासोनूहिरे सोमपि
७६ थं वसिष्ठाः ॥ तेभिर्यमः संरराणो हवींष्युशन्नुशद्भिः प्रतिकाममत्तु ॥
येतातृषुर्देवत्राजेहमाना होत्राविदस्तोमतष्टासो अर्कैः ॥ आ
ग्नेयाहि स्वविदत्रैभिर्नर्वाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्घर्मस
द्भिः ॥ येसत्यासो हविरदो हविष्पा इंद्रेण देवैः सरथं दधानाः ॥
आग्नेयाहि सहस्रं देववंदैः परैः पूर्वैः पितृभिर्घर्मसद्भिः ॥ १८ ॥
अग्निष्वात्ताः पितर एह गछत सदः सदः सदत सुप्रणीतयः ॥
अत्ताहवींषि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयिं सर्ववीरं दधातन ॥ त्वमग्न ७६
ईडितो जातवेदो वाड्ढव्यानि सुरभीणि कृत्वी ॥ प्रादाः पितृभ्यः

स्वधयाते अक्षन्नद्धि त्वंदेव प्रयता हवींषि ॥ येचेह पितरो येचनेह याँ
श्चविद्म याँउचनप्रविद्म ॥ त्वंवेत्थ यतिते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञंसु
कृतं जुषस्व ॥ येअग्निदग्धा येअनग्निदग्धा मध्येदिवः स्वधयामा
दयंते ॥ तेभिः स्वराडसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयस्व ॥ १९ ॥
मैनमग्ने विदहो माभिशोचो मास्यत्वचं चिक्षिपो माशरीरं ॥ यदाशृ
तं कृणवो जातवेदोऽथेमेनं प्रहिणुतात्पितृभ्यः ॥ यदागच्छात्यसुनीतिमे
तामथा देवानां वशनीर्भवाति ॥ सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वातमात्मा द्यां च गच्छ
पृथिवीं च धर्मणा ॥ अपो वा गच्छ यदि तत्र ते हितमोषधीषु प्रतितिष्ठा
शरीरैः ॥ अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ॥
यास्ते शिवास्तन्वो जातवेदस्ताभिर्वहैनं सुकृतामु लोकं ॥ अवसृज

सं०७ पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ॥ आयुर्वसान उप वेतु
७७ शेषः संगच्छतां तन्वा जातवेदः ॥ २० ॥ यत्ते कृष्णः शकुन आतु
तोद पीपील सर्प उत वा श्वापदः ॥ अग्निष्टद्विश्वादगदं कृणोति
सोमश्च यो ब्राह्मणा आविवेश ॥ अग्नेर्वर्म परिगोभिर्व्ययस्व संप्रो
र्णुष्व पीवसा मेदसा च ॥ नेत्वा धृष्णुर्हरसा जर्हृषाणो दधृग्विध
क्ष्यन्पर्यंखयाते ॥ इमममग्ने चमसं मा विजिह्वरः प्रियो देवानामुत
सोम्यानां ॥ एष यश्चमसो देवपानस्तस्मिन्देवा अमृता मादयंते ॥
क्रव्यादमग्निं प्रहिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रवाहः ॥ इहैवाय
मितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानान् ॥ यो अग्निः क्रव्यात्प्र ७७

विवेश वो गृहमिमं पश्यन्नितरं जातवेदसं ॥ तं हरामि पितृयज्ञाय देवं
स घर्ममिन्वात्परमे सधस्थे ॥ २१ ॥ यो अग्निः क्रव्यावाहनः पितॄन्य
क्षदृतावृधः ॥ प्रेदु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ ॥ उशंतस्त्वा
निधीमह्युशंतः समिधीमहि ॥ उशन्नुशत आवह पितॄन्हविषे अत्त
वे ॥ यं त्वमग्ने समदहस्तमु निर्वापया पुनः ॥ कियांब्वत्र रोहतु पाक
दूर्वा व्यल्कशा ॥ शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ॥
मंडुक्या३प्सु सं गम इमं स्व१ग्निं हर्षय ॥ २२ ॥ अनुवाकः ॥ त्वष्टादु
हित्रे वहतुं कृणोतीतीदं विश्वं भुवनं समेति ॥ यमस्य माता पर्युह्य
माना महो जाया विवस्वतो ननाश ॥ अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृ

सं.७
७८ त्वी सवर्णामददुर्विवस्वते ॥ उताश्विनावभरद्यत्तदासीदजहादु द्वा मिथु
नासरण्यु ॥ पूषात्वेतश्च्यावयतु प्रविद्वाननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ॥ स
त्वैतेभ्यः परिददत्पितृभ्योग्निर्देवेभ्यः सुविदत्रियेभ्यः ॥ आयुर्विश्वायुः
परिपासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ॥ यत्रासते सुकृतो यत्र
ते ययुस्तत्र त्वा देवः सविता दधातु ॥ पूषेमा आशा अनुवेद सर्वाः
सो अस्माँ अभयतमेन नेषत् ॥ स्वस्तिदा आघृणिः सर्ववीरोप्रयुछ
न्पुर एतु प्रजानन् ॥ २३ ॥ प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्र
पथे पृथिव्याः ॥ उभे अभि प्रियतमे सधस्थे आ च परा च चरति राम
प्रजानन् ॥ सरस्वतीं देवयंतो हवंते सरस्वतीमध्वरे तायमाने ॥ ७८

सरस्वतीं सुकृतो अह्वयंत सरस्वती दाशुषे वार्यं दात् ॥ सरस्वति
या सरथं ययाथ स्वधाभिर्देवि पितृभिर्मदंती ॥ आसद्यास्मिं
न्बर्हिषि मादयस्वानमीवा इष आ धेह्यस्मे ॥ सरस्वतीं यां पित
रो हवंते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ॥ सहस्रार्घमिळो
अत्र भागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि ॥ आपो अस्मान्मातरः
शुंधयंतु घृतेन नो घृतप्वः पुनंतु ॥ विश्वं हि रिप्रं प्रवहंति देवीरु
दिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ॥ २४ ॥ द्रप्सश्चस्कंद प्रथमाँ अ
नु द्यूनिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ॥ समानं योनिमनु संचरंतं
द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ॥ यस्ते द्रप्सः स्कंदति यस्ते अंशुर्बा

सं०७
७९

दूरमस्तु तोषिषणा धाउपस्कस्तु ॥ अध्वमोर्विपरिवाधः पविचा तं
तेसु होमिमनसावषट्कृतं ॥ यस्तेदूप्सः स्कंनेय्यस्ते अंसुरव
श्वयः परस्कोचा ॥ अयं देवोवृहस्पतिः संतं सिंचतुराभसे ॥
पयस्वतीरोषधयः पयस्वन्मामकंवचः ॥ अपांपयस्वदित्पयस्ते
नमासहसुंधत ॥ २५ ॥ परं मृत्योअनुपरेहिपंथां यस्तेस्वइतरो
देवयानात् ॥ चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मिमानः प्रजोरीरिषो
मोतवीरान् ॥ मृत्योः पदंयोपयंतोयदैतद्राघीयआयुः प्रति
रंदधानाः ॥ आप्यायमानाप्रजयाधनेनशुद्धाः पूताभवत
यज्ञियासः ॥ इमेजीवाविमृतैराववृत्रन्नभूद्भद्रादेवहूतिर्नोअद्य ७९

य ॥ प्रांचोअगामनृतयेहसायद्राघीयआयुः प्रतरंदधानाः ॥
इमंजीवेभ्यः परिधिंदधामिमैषांनुगादपरोअर्थमेतं ॥ शतंजी
वंतस्तेवधनुशरदः पुरूचीरंतर्मृत्युंदधतांपर्वतेन ॥ यथा
हान्यनुपूर्वंभवंतियथऋतवऋतुभिर्यंतिसाधु ॥ यथानपूर्व
मपरोजहात्येवाधातरायूंषिकल्पयैषां ॥ २६ ॥ आरोहतायुर्ज
रसंवृणानाअनुपूर्वंयतमानायतिष्ठ ॥ इहत्वष्टासुजनिमासज
जोषादीर्घमायुः करतिजीवसेवः ॥ इमानारीरविधवाः सुपत्नी
रांजनेनसर्पिषासंविशंतु ॥ अनश्रवोअनमीवाः सुरत्नाआरोहं
तुजनयोयोनिमग्रे ॥ उदीर्ष्वनार्यभिजीवलोकंगतासुमेतमुप

सं०८
८० शेषत्तहि ॥ हस्तग्नाभस्यदिधिषोस्तवेदंपत्युर्जनित्वमभिसंबभूथ ॥
धनुर्हस्तादाददानोमृतस्यास्मेक्षत्राय वर्चसे बलाय ॥ अत्रैवत्वमि
हवयंसुवीराविश्वास्पृधोअभिमातीर्जयेम ॥ उपसर्पमातरंभू
मिमेतामुरुव्यचसंपृथिवींसुशेवां ॥ ऊर्णम्रदायुवतिर्दक्षिणा
वतएषात्वापातुनिर्ऋतेरुपस्थात् ॥ २७ ॥ उच्छ्वंचस्वपृथिवि
मानिबाधथाःसूपायनास्मैभवसूपवंचन ॥ मातापुत्रंयथा
सिचाभ्येनंभूमऊर्णुहि ॥ उच्छ्वंचमानापृथिवीसुतिष्ठतुसहस्रं
मितउपहिश्रयंतां ॥ तेगृहासोघृतश्चुतोभवंतुविश्वाहास्मैश
रणाःसंत्वत्र ॥ उत्तेस्तभ्नामिपृथिवींत्वत्परीमंलोगंनिदधन्मो ८०

अहंरिषं ॥ एतांस्थूणांपितरोधारयंतुतेत्रायमःसादनातेमिनोतु ॥
प्रतीचीनेमामहनीष्वाःपर्णमिवादधुः ॥ प्रतीचींजग्रभावाचम
श्वंरशनयायथा ॥ २८ ॥ ॥ इतिसप्तमाष्टकेषष्ठोध्यायः ॥ ॥
निवर्तध्वंमानुगातास्मात्सीषक्तरेवतीः ॥ अग्नीषोमापुनर्व
सूअस्मेधारयतंरयिः ॥ पुनरेनान्निवर्तयपुनरेनान्याकुरु ॥
इंद्रएणान्नियच्छत्वग्निरेनाउपाजतु ॥ पुनरेतानिवर्तताम
स्मिन्पुष्यंतुगोपतौ ॥ इहैवाग्नेनिधारयेहतिष्ठतुयारयिः ॥
यन्नियानंन्ययनंसंज्ञानंयत्परायणं ॥ आवर्तनंनिवर्तनं
योगोपाअपितंहुवे ॥ यउदानड्व्ययनंयउदानट्परायणं ॥

सं० ८
८१

आवर्तनं निवर्तनमपि गोपा निवर्ततां ॥ आ निवर्त निवर्तय
पुनर्न इंद्र गा देहि ॥ जीवाभिर्भुनजामहे ॥ परि वो विश्वतो
दध ऊर्जा घृतेन पयसा ॥ ये देवाः के च यज्ञियास्ते रय्या सं
सृजंतु नः ॥ आ निवर्तन वर्तय नि निवर्तन वर्तय ॥ भूम्या
श्चतस्रः प्रदिशस्ताभ्य एना निवर्तय ॥ ३ ॥ एकपद ॥
भद्रं नो अपि वातय मनः ॥ अग्निमीळे भुजां यविष्ठं शा
सा मित्रं दुर्धरीतुं ॥ यस्य धर्मन्स्वरेनीः सपर्यंति मातुरूधः ॥
यमासा कृपनीळं भासाकेतुं वर्धयंति ॥ भ्राजते श्रेणिदन् ॥ ८१

अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानड् दिवो अंतान् ॥ कविरभ्रं दीद्या
नः ॥ जुषद्धव्या मानुषस्योर्ध्वस्तस्थावृभ्वा यज्ञे ॥ मिन्वन्सद्म
पुर एति ॥ स हि क्षेमो हविर्यज्ञः श्रुष्टीदस्य गातुरेति ॥ अग्निं
देवा वाशीमंतं ॥ २ ॥ यज्ञासाहं दुव इषेऽग्निं पूर्वस्य शेवस्य ॥
अद्रेः सूनुमायुमाहुः ॥ नरो ये के चास्मदा विश्वेत्ते वाम आ स्युः ॥
अग्निं हविषा वर्धंतः ॥ कृष्णः श्वेतोऽरुषो यामो अस्य ब्रध्न ऋज्र
उत शोणो यशस्वान् ॥ हिरण्यरूपं जनिता जजान ॥ ए
वा ते अग्ने विमदो मनीषामूर्जो नपादमृतेभिः सजोषाः ॥
गिर आ वक्षत्सुमतीरियान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमा
भाः ॥ ३ ॥ अग्निं न स्ववृक्तिभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ॥

सं०१ यज्ञायस्तीर्णबर्हिषेविवोमदेशीरंपावकशोचिषंविवक्षसे॥त्वा
८२ मुतेस्वाभुवःशुभंत्यश्वराधसः॥वेतित्वामुपसेचनीविवोम
देऋजीतिरग्नआहुतिर्विवक्षसे॥त्वेधर्माणआसतेजु
हूभिःसिंचतीरिव॥कृष्णारूपाण्यर्जुनाविवोमविश्वाअधि
श्रियोधिषेविवक्षसे॥यमग्नेमन्यसेरयिंसहसावन्नम
र्त्य॥तमानोवाजसातयेविवोमदेयज्ञेषुचित्रमाभरावि
वक्षसे॥अग्निर्जातोअथर्वणाविदद्विश्वानिकाव्या॥
भुवद्दूतोविवस्वतोविवोमदेप्रियोयमस्यकाम्योविवक्ष
से॥६॥त्वांयज्ञेष्वीळतेग्नेप्रयत्यध्वरे॥त्वंवसूनिका श्रीः
८३

म्या॥विवोमदेविश्वादधासिदाशुषेविवक्षसे॥त्वांयज्ञेष्वृत्वि
जंचारुमग्नेनिषेदिरे॥घृतप्रतीकंमनुषोविवोमदेशुक्रंचेतिष्ठ
मक्षभिर्विवक्षसे॥अग्नेशुक्रेणशोचिषोरुप्रथयसेबृहत्॥
अभिक्रंदन्वृषायसेविवोमदेगर्भंदधासिजामिषुविवक्षसे॥
॥५॥कुहश्रुतइंद्रःकस्मिन्नद्यजनेमित्रोनश्रूयते॥ऋषीणां
वायःक्षयेगुहावाचर्कृषेगिरा॥इहश्रुतइंद्रोअस्मेअद्यस्त
वेवज्रीऋचीषमः॥मित्रोनयोजनेष्वायशश्चक्रेअसाम्या॥
महोयस्पतिःशवसोअसाम्यामहोनृम्णस्यतूतुजिः॥भ
र्तावज्रस्यधृष्णोःपितापुत्रमिवप्रियं॥युजानोअश्वावात

सं०७
८३

स्याभुनीदेवोदेवस्यवज्रिवः॥ त्वंतापथ्याविरुक्मतास्नानस्तो
ध्यच्यनः॥ त्वंसाचिद्वातस्याश्वागाऋज्रात्मनावहध्यै॥ ययो
र्देवोनमर्त्योयंतानकिर्विदाय्यः॥६॥ अधग्मंतोशनापृच्छ
तेवांकदर्थानआगृहं॥ आजग्मथुःपराकाद्दिवश्चग्मश्चम
र्त्यं॥ आनइंद्रपृक्षसेस्माकंब्रह्मोद्यतं॥ तत्त्वायाचामहेवःशु
ष्णंयद्धन्नमानुषं॥ अकर्मादस्युरभिनोअमंतुरन्यव्रतोअमा
नुषः॥ त्वंतस्यामित्रहन्वधर्दासस्यदंभय॥ त्वंनइंद्रशूरशू
रैरुतत्वोतासोबर्हणा॥ पुरुत्रातेविपूर्तयोनवंतक्षोणयो
यथा॥ त्वंतान्वृत्रहत्येचोदयोनॄन्कार्पाणेशूरवज्रिवः॥ गुहा

श्री:
८३

यदीकवीनांविशांनक्षत्रशवसां॥७॥ मक्षूताततइंद्रदानाप्नस
आक्षाणेशूरवज्रिवः॥ यद्धशुष्णस्यदंभयोजातंविश्वंसया
वभिः॥ माकुध्र्यगिंद्रशूरवस्वीरस्मेभूवन्नभिष्टयः॥ वयं
वयंतआसांसुम्नेस्यामवज्रिवः॥ अस्मेताततइंद्रसंतुस
त्याहिंसंतीरुपस्पृशः॥ विद्यामयासांभुजोधेनूनांनवज्रि
वः॥ अहस्तायदपदीवर्द्धतक्षाःशचीभिर्वेद्यानां॥ शुष्णंप
रिप्रदक्षिणिद्विश्वायवेनिशिश्नथः॥ पिबापिबेदिंद्रशूरसो
मंमारिषण्योवसवानवसुःसन्॥ उतत्रायस्वगृणतोमघो
नोमहश्चरायोरेवतस्कृधीनः॥८॥ यजामहइंद्रंवज्रदक्षिणं

सं० ७
८४

हरीणांरथ्यां३विव्रतानां॥ प्रश्मश्रुदोधुवदूर्ध्वथाभूद्विसेना
भिर्दयमानोविराधसा॥ हरीन्वस्ययावनेविदेवस्विंद्रोमघैर्म
घवावृत्रहाभुवत्॥ ऋभुर्वाजऋभुक्षाःपत्यतेशवोवक्ष्णौ
मिदासस्यनामचित्॥ यदावज्रंहिरण्यमिदथारथंहरीयमस्य
वहतोविसूरिभिः॥ आतिष्ठतिमघवासनश्रुतइंद्रोवाजस्यदी
र्घश्रवसस्पतिः॥ सोचिन्नुवृष्टिर्यूथ्या३स्वासचांइंद्रःश्मश्रू
णिहरिताभिप्रुष्णुते॥ अववेतिसुक्षयंसुतेमधूदिद्धूनो
तिवातोयथावनं॥ योवाचाविवाचोमृध्रवाचःपुरूसहस्रा श्रीः
शिवाजघान॥ तत्तदिदस्यपौंस्यंगृणीमसिपितेवयस्तविषीं ८४

वावृधेशवः॥ स्तोमंतइंद्रविमदाअजीजनन्नपूर्व्यंपुरुतमंसु
दानवे॥ विद्माह्यस्यभोजनमिनस्ययदापशुंनगोपाःकराम
हे॥ माकिर्नएनासख्यावियौषुस्तवचेंद्रविमदस्यचऋषेः॥
विद्माहितेप्रमतिंदेवजामिवदस्मेतेसंतुसख्याशिवानि॥ ७॥
इंद्रसोममिमंपिबमधुमंतंचमूसुतं॥ अस्मेरयिंनिधारयविवो
मदेसहस्रिणंपुरूवसोविवक्षसे॥ त्वांयज्ञेभिरुक्थैरुप
हव्येभिरीमहे॥ शचीपतेशचीनांविवोमदेश्रेष्ठंनोधे
हिवार्यंविवक्षसे॥ यस्पतिर्वार्याणामसिरध्रस्यचोदि
ता॥ इंद्रस्तोतॄणामविताविवोमदेद्विषोनःपाह्यंहसोवि

सं०७ ८५

वक्षसे ॥ युवं शक्रा माया विना समीची निरमंथतं ॥ विमदे
न यदीळिता नासत्या निरमंथतं ॥ विश्वेदेवा अकृपंत समी
च्योर्निष्पतंत्योः ॥ नासत्याव ब्रुवंदेवाः पुनरावहतादिति ॥ म
धुमन्मे परायणं मधुमत्पुनरायनं ॥ ता नो देवा देवतया युव
म्मधुमतस्कृतं ॥ १० ॥ भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुं ॥
अधा ते सख्ये अंधसो वि वो मदे रणन्गावो न यवसे विवक्षसे ॥
हृदिस्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ॥ अधा कामा इ
मे मम वि वो मदे वि तिष्ठंते वसूयवो विवक्षसे ॥ उत व्रतानि
सोम ते प्राहं मिनामि पाक्या ॥ अधा पितेव सूनवे वि वो ८५

मदे मृळा नो अभि चिद्वधाद्विवक्षसे ॥ समु प्र यंति धीतयः सर्गा
सो वतां इव ॥ क्रतुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसां इ
व विवक्षसे ॥ तव त्ये सोम शक्तिभिर्निकामासो व्यृण्विरे ॥
गृत्सस्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमंश्विनं विवक्षसे ॥ अत
॥ ११ ॥ पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्ठितं जगत् ॥ समा
कृणोषि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन्भुवना विवक्षसे ॥
त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव ॥ सेध राजन्नप स्रिधो
वि वो मदे मा नो दुःशंस ईशता विवक्षसे ॥ त्वं नः सोम सु
क्रतुर्वयोधेयाय जागृहि ॥ क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे
द्रुहो नः पाह्यंहसो विवक्षसे ॥ त्वं नो वृत्रहंतमेंद्रस्येंदो शि

सं ०७
८६

वःसखा॥यस्मींविहृतेसमिथेविवोमदेयुध्यमानास्तोकसातौविवक्षसे॥
अयंघसतुरोमदइन्द्रस्यवर्धतप्रियः॥अयंकक्षीवतोमहोविवोम
देमतिंविप्रस्यवर्द्धयद्विवक्षसे॥अयंविप्रायदाशुषेवाजाँइयर्ति
गोमतः॥अयंसप्तभ्यआवरंविवोमदेप्राधंश्रोणंचतारिष
द्विवक्षसे॥१२॥प्रह्यच्छामनीषास्पार्हायंतिनियुतः॥प्र
दस्रानियुद्रथःपूषअविष्टुमाहिनः॥यस्यत्यन्महित्वं
वाताप्यमयंजनः॥विप्रआवंसद्धीतिभिश्चिकेतसुष्टुतीनां
॥सवेदसुष्टुतीनामिंदुर्नपूषावृषा॥अभिप्सुरःप्रुषा

८६

यतिव्रजंनआप्रुषायति॥मंसीमहित्वावयमस्माकंदेवपूषन्॥
मतीनांचसाधनंविप्राणांचाधवं॥प्रत्यर्धिर्यज्ञानामश्वहयोरथा
नां॥ऋषिःसयोमनुर्हितोविप्रस्ययावयत्सखः॥३३॥आधीषमा
णायाःपतिःशुचायाश्चशुचस्यच॥वासोवायोवीनामावासां
सिमर्मृजत्॥इनोवाजानांपतिरिनःपुष्टीनांसखा॥प्रश्मश्रुहर्यतो
दूधोद्विवृथायोअदाभ्यः॥आतेरथस्यपूषन्नजाधुरंववृत्युः॥
विश्वस्यार्थिनःसखासनोजाअनपच्युतः॥अस्माकमूर्जारथं
पूषाअविष्टुमाहिनः॥भुवद्वाजानांवृधइमंनःशृणवद्धवं॥३४॥
असत्सुमेजरितःसाभिवेगोयत्सुन्वतेयजमानायशिक्षं॥

अनाशीर्दामहमस्मिप्रहंतासत्यध्वृतंवृजिनायंतमाभुं॥यदी
दहंयुधयेसंनयान्यदेवयून्तन्वा३शूशुजानान्॥अमातेतु
म्रंवृषभंपचानितीव्रंसुतंपंचदशंनिषिंचं॥नाहंतंवेदयइति
ब्रवीत्यदेवयून्समरणेजघन्वान्॥यदावाख्यत्समरणमृ
घावदादिद्धमेवृषभाप्रब्रुवंति॥यदज्ञातेषुवृजनेष्वासंवि
श्वेसतोमघवानोमआसन्॥जिनामिवेत्क्षेमआसंतमा
भुंप्रतंक्षिणांपर्वतेपादगृह्य॥नवाउमांवृजनेवारयंतेनप
र्वतासोयदहंमनस्ये॥ममस्वनात्कृधुकर्णोभयातएवेदनु ८

द्यून्किरणःसमेजात्॥३५॥दर्शन्न्वत्रशृतपाँअनिंद्रान्बाहुक्षदः
शरवेपत्यमानान्॥घृषुंवायेनिनिदुःसखायमध्यून्वेषुपवयो
ववृत्युः॥अभूर्वौक्षीर्व्यु३आयुरानड्दर्षन्नुपूर्वोअपरोनुदर्ष
त्॥द्वेपवस्तेपरितंनभूतोयोअस्यपारेरजसोविवेष॥गावोय
वंप्रयुताअर्योअक्षन्ताअपश्यंसहगोपाश्चरंतीः॥हवाइदर्योअभि
तःसमायन्कियदासुस्वपतिश्छंदयाते॥संयद्वयंयवसादोज
नानामहंयवादउर्वज्रेअंतः॥अत्रायुक्तोवसातारमिच्छादथो
अयुक्तंयुनजद्ववन्वान्॥अत्रेदुमेमंससेसत्यमुक्तंद्विपाच्चयच्च
तुष्पात्संसृजानि॥स्त्रीभिर्योअत्रवृषणंपृतन्यादयुद्धोअस्यवि

सं०७

प्रजानिवेदः ॥१०॥ यस्यानक्षादुहिता जात्वास कस्तां विद्वाँ अभि
मन्याते अन्धां ॥ कतरो मेनिं प्रति तं मुचाते य ईं वहाते य ईं वा वरे
यात् ॥ कियती योषा मर्यतो वधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ॥
भद्रा वधूर्भवति यत्सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित् ॥ पत्तो
जगार प्रत्यंचमत्ति शीर्ष्णा शिरः प्रति दधौ वरूथं ॥ आसीन ऊर्ध्वा
मुपसि क्षिणाति न्यङ्ङुत्तानामन्वेति भूमिं ॥ बृहन्नच्छायो अपलाशो
अर्वा तस्थौ माता विषितो अत्ति गर्भः ॥ अन्यस्या वत्सं रिहती
मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरूधः ॥ सप्त वीरासो अधरादुदा
यन्नष्टोत्तरात्तात्समजग्मिरंते ॥ नव पश्चातात्स्थिविमंत आयं

दश प्राक्सानु वि तिरंत्यश्नः ॥१५॥ दशानामेकं कपिलं समानं तं हिन्वंति क्र
तवे पार्याय ॥ गर्भं माता सुधितं वक्षणास्ववेनंतं तुषयंती बि
भर्ति ॥ पीवानं मेषमपचंत वीरा न्युप्ता अक्षा अनु दीव आसन् ॥
द्वा धनुं बृहतीमप्स्वंतः पवित्रवंता चरतः पुनंता ॥ वि क्रोशना
सो विष्वंच आयन्पचाति नेमो नहि पक्षदर्धः ॥ अयं मे देवः स
विता तदाह द्रुन्न इद्वनवत्सर्पिरन्नः ॥ अपश्यं ग्राममवहमानमारा
दचक्रया स्वधया वर्तमानं ॥ सिषक्त्यर्यः प्र युगा जनानां सद्यः
शिश्ना प्रमिनानो नवीयान् ॥ एतौ मे गावौ प्रमरस्य युक्तौ मो षु

सं॰ ८
९

प्रसेधीर्मुद्धरिन्ममंचि ॥ आपश्चिदस्य विनशंत्यर्थं सूरश्च
मर्क उपरो बभूवान् ॥ २८ ॥ अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो
वः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ॥ श्रव इदेना परो अन्यदस्ति त
दव्यथी जरिमाणस्तरंति ॥ वृक्षेवृक्षे नियता मीमयद्गौस्त
तो वयः प्र पतान्पूरुषादः ॥ अथेदं विश्वं भुवनं भयात इंद्राय
सुन्वदृषये च शिक्षत् ॥ देवानां माने प्रथमा अतिष्ठन्कृंत
त्रादेषामुपरा उदायन् ॥ त्रयस्तपंति पृथिवीमनूपा द्वा बृबू
कं वहतः पुरीषं ॥ सा ते जीवातुरुत तस्य विद्धि मा स्मैतादृग ९

प गूहः समर्ये ॥ आविः स्वः कृणुते गूहते बुसं स पादुरस्य निर्णि
जो न मुच्यते ॥ २९ ॥ विश्वो ह्यन्यो अरिराजगाम ममेदह श्व
शुरो ना जगाम ॥ जक्षीयाद्धाना उत सोमं पपीयात्स्वाशितः
पुनरस्तं जगायात् ॥ स रोरुवद्वृषभस्तिग्मशृंगो वर्ष्मंतस्थौ व
रिमन्ना पृथिव्याः ॥ विश्वेष्वेनं वृजनेषु पामि यो मे कुक्षी सुत
सोमः पृणाति ॥ अद्रिणा ते मंदिन इंद्र तूयान्सुन्वंति सोमा
न्पिबसि त्वमेषां ॥ पचंति ते वृषभाँ अत्सि तेषां पृक्षेण यन्म
घवन्हूयमानः ॥ इदं सु मे जरितरा चिकिद्धि प्रतीपं शापं
नद्यो वहंति ॥ लोपाशः सिंहं प्रत्यंचमत्साः क्रोष्टा वराहं निर

तक्रकक्षात् ॥ कथा त एतदहमा चिकेतं गृत्सस्य पाक
स्तवसो मनीषां ॥ त्वं नो विद्वाँ ऋतुथा वि वोचो यमर्धं ते मघ
वन्क्षेम्या धूः ॥ एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति दिवश्चिन्मे बृह
त उत्तरा धूः ॥ पुरू सहस्रा नि शिशामि साकमशत्रुं हि मा
जनिता जजान ॥ २० ॥ एवा हि मां तवसं जज्ञुरुग्रं कर्मन्क
र्मन्वृषणमिंद्र देवाः ॥ वधीं वृत्रं वज्रेण मंदसानोऽप व्रजं म
हिना दाशुषे वं ॥ देवास आयन्परशूँरबिभ्रन्वना वृश्चं
तो अभि विड्भिरायन् ॥ नि सुद्र्वं दधतो वक्षणासु यत्रा
कृपीटमनु तद्दहन्ति ॥ शशः क्षुरं प्रत्यंचं जगाराद्रिं

लोगेन व्यभेदमारात् ॥ बृहंतं चिदृहते रंधयानि वयद्वत्सो
वृषभं शूशुवानः ॥ सुपर्ण इत्था नखमा सिषायावरुद्धः परि
पदं न सिंहः ॥ निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्ष्यावान्गोधा तस्मा अ
यथं कर्षदेतत् ॥ तेभ्यो गोधा अयथं कर्षदेतद्ये ब्रह्मणः
प्रतिपीयंत्यन्नैः ॥ सिम उक्ष्णोऽवसृष्टाँ अदंति स्वयं बलानि
तन्वः शृणानाः ॥ एते शमीभिः सुशमी अभूवन्ये रेतन्वः
सोम उक्थैः ॥ नृवद्वदन्नुप नो माहि वाजान्दिवि श्रवो दधिषे नाम
वीरः ॥ २२ ॥ वनेन वायो न्यधायि चाकञ्छुचिर्वां स्तो
मो भुरणावजीगः ॥ यस्येदिंद्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो

सं०७ न्तः स्वपावान् ॥ प्रेतस्त्वस्या उषसः प्रापरस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणां ॥

१२ अनु त्रिशोकः शतमावहन्नॄन्कुत्सेन रथो यो असत्ससवान् ॥ कस्ते म
द इंद्र रंत्यो भूद्दुरो गिरो अभ्युग्रो विधाव ॥ कद्वाहो अर्वागुपमामनी
षा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः ॥ कदु द्युम्नमिंद्र त्वावतो नॄन्कयाधि
स या करसे कन्न आगन् ॥ मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्ने समस्य यदस
न्मनीषाः ॥ प्रेरय सूरो अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव ग्मन् ॥ गिर
श्च ये ते तुविजात पूर्वीर्नर इंद्र प्रतिशिक्षंत्यन्नैः ॥ २२ ॥ मात्रे नु ते सु
मित इंद्र पूर्वी द्यौर्मज्मना पृथिवी काव्येन ॥ वराय ते घृतवंतः सुता
सः स्वाद्मन्भवंतु पीतये मधूनि ॥ आ मध्वो अस्मा असिचन्नमत्रमिंद्रा
य पूर्णं स हि सत्यराधाः ॥ स वावृधे वरिमन्ना पृथिव्या अभि क्र १३

त्वा नर्यः पौंस्यैश्च ॥ व्यानळिंद्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतंते स
ख्याय पूर्वीः ॥ आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या
चोदयासे ॥ २३ ॥ अनुवाकः ॥ प्र देवत्रा ब्रह्मणे गातुरेत्वपो
अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ॥ मही मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथु
ज्रयसे रीरधा सुवृक्तिं ॥ अध्वर्यवो हविष्मंतो हि भूताच्छाप
इतोशती रुशंतः ॥ अव याश्चष्टे अरुणः सुपर्णस्तमास्यध्व
मूर्मिमद्या सुहस्ताः ॥ अध्वर्यवोप इता समुद्रमपां नपातं
हविषा यजध्वं ॥ स वो ददद्दूर्मिमद्या सुपूतं तस्मै सोमं मधु
मंतं सुनोत ॥ यो अनिध्मो दीदयदप्स्वंतर्यं विप्रास ईळ

तेअध्वरेषु ।।अपांनपान्मधुमतीरपोदायाभिरिंद्रोवावृधेवीर्या
म ।।याभिः सोमोमोदतेहर्षतेचकल्याणीभिर्युवतिभिर्नम
र्यः ।।ताअध्वर्योअपोअच्छापरेहियदासिंचाओषधीभिः
पुनीतात ।। २४ ।।एवेद्यूनेयुवतयोनमंतयदीमुशन्नुशा
तीरेत्यच्छ ।।संजानतेमनसासंचिकित्रेध्वर्यवोधिषणाप
श्चदेवीः ।।योवोवृताभ्योअकृणोदुलोकंयोवोमह्याअभिश
स्तेरमुंचत ।।तस्माइंद्रायमधुमंतमूर्मिंदेवमादनंप्रहिणोतना
पः ।।प्रास्मैहिनोतमधुमंतमूर्मिंगर्भोयोवःसिंधवोमध्वउ
त्सः ।।घृतपृष्ठमीड्यमध्वरेष्वापोरेवतीःशृणुताहवंमे ।।ते

तसिंधवोमत्सरमिंद्रपानमूर्मिंप्रहेतयउभेइयर्ति ।।मदच्यु
तमौशानंनभोजांपरित्रितंतुविचरंतमुत्सं ।।आवर्वृतती
रधनुद्विधारागोषुयुधोननियवंचरंतीः ।।ऋषेजनित्रीर्भुव
नस्यपत्नीरपोवंदस्वसवृधःसयोनीः ।। २५ ।।हिनोतानो
अध्वरंदेवयज्याहिनोतब्रह्मसनयेधनानां ।।ऋतस्ययो
गेविष्यध्वमूधःश्रुष्टीवरीर्भूतनास्मभ्यमापः ।।आपो
रेवतीःक्षयथाहिवस्वःक्रतुंचभद्रंबिभृथामृतंच ।।रा
यश्चस्थस्वपत्यस्यपत्नीःसरस्वतीतद्गृणतेवयोधात ।।
प्रतियदापोअदृश्रमायतीर्घृतंपयांसिबिभ्रतीर्मधूनि ।।

सं० ७
९३

अध्वर्युभिर्मनसासंविदानाइंद्रायसोमंसुषुतंभरंतीः॥एमाअ
ग्मन्रेवतीर्जीवधन्याअध्वर्यवःसादयतासखायः॥निबर्हि
षिधत्तनसोम्यासोपांनप्त्रासंविदानासएनाः॥आग्मन्ना
पउशतीर्बर्हिरेदंन्यध्वरेअसदन्देवयंतीः॥अध्वर्यवःसु
नुतेंद्रायसोममभूदुवःसुशकादेवयज्या॥२६॥आ
नोदेवानामुपवेतुशंसोविश्वेभिस्तुरैरवसेयजत्रः॥
तेभिर्वयंसुषखायोभवेमतरंतोविश्वादुरितास्याम॥
परिचिन्मर्तोद्रविणंममन्यादृतस्यपथानमसाविवा
सेत॥उतस्वेनक्रतुनासंवदेतश्रेयांसंदक्षंमनसाज ९३

गृभ्यात्॥अधायिधीतिरससृग्रमंशास्तीर्थेनदस्ममु
पयंत्यूमाः॥अभ्यानश्मसुवितस्यशूषंनवेदसोअमृ
तानामभूम॥नित्यश्चाकन्यात्स्वपतिर्दमूनायस्माउदे
वःसविताजजान॥भगोवागोभिरर्यमेमनज्यात्सोअ
स्मैचारुश्छदयदुतस्यात्॥इयंसाभूयाउषसामिवक्षा
यद्धक्षुमंतःशवसासमायन्॥अस्यस्तुतिंजरितुर्भि
क्षमाणाआनःशग्मासउपयंतुवाजाः॥२७॥अस्ये
देषासुमतिःपप्रथानाभवत्पूर्व्याभूमनागौः॥अस्य
सनीळाअसुरस्ययोनौसमानआभरणेबिभ्रमा

सं०७

२४ णाः॥ किंस्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः॥
संतस्थाने अजरे इतऊती अहानि पूर्वीरुषसो जरन्त॥ नैता
वदेना परो अन्यदस्त्युक्षा स द्यावापृथिवी बिभर्ति॥ स
त्वं पवित्रं कृणुत स्वधावान्यदीं सूर्यं न हरितो वहन्ति॥
स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वीं मिहं न वातो वि ह वाति भूम॥
मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानोऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकं॥
स्तरीर्यत्सूत सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत
स्वगोपा॥ पुत्रो यत्पूर्वः पित्रोर्जनिष्ट शम्यां गौर्जगा
र यद्ध पृच्छान्॥ उत कण्वं नृषदः पुत्रमाहुरुत श्या २४

वो धनमादत्त वाजी॥ प्र कृष्णाय रुशदपिन्वतोधर्ऋतमत्र
नकिरस्मा अपीपेत्॥ २८॥ प्र सु ग्मंता धियसानस्य स
क्षणि वरेभिर्वरां अभि षु प्रसीदतः॥ अस्माकमिंद्र उभयं
जुजोषति यत्सोम्यस्यांधसो बुबोधति॥ वीन्द्र यासि दिव्या
नि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुष्टुत॥ ये त्वा वहन्ति
मुहुरध्वरां उप ते सु वन्वंतु वग्वनां अराधसः॥ तदिन्मे
छंत्सद्वपुषो वपुष्टरं पुत्रो यज्जानं पित्रोरधीयति॥ जा
यां पतिं वहति वग्नुना सुमत्पुंस इद्भद्रो वहतुः परिष्कृतः॥

स०७ ९४ तदित्सधस्थमभिचारुदीधयगावोयच्छासंवहतुंनधेन
वः॥ मातायन्मंतुर्यूथस्यपूर्व्याभिवाणस्यसप्तधातुरिज्
जनः॥ प्रवोच्छारिरिचेदेवयुष्पदमेकोरुद्रेभिर्यातितु
र्वणिः॥ जरावायेष्वमृतेषुदावनेपरिवऊमेभ्यःसिंचता
मधु॥२९॥ निधीयमानमपगूळ्हमप्सुप्रमेदेवानां
व्रतपाउवाच॥ इंद्रोविद्वांअनुहित्वाचचक्षतेनाह
मग्नेअनुशिष्टआगां॥ अक्षेत्रवित्क्षेत्रविदंह्यप्राट्
सप्रैतिक्षेत्रविदानुशिष्टः॥ एतद्वैभद्रमनुशासन ११८

स्योतस्रुतिंविंदत्यंजसीनां॥ अद्येदुप्राणीदममन्निमा
हापीवृतोअधयन्मातुरूधः॥ एमेनमापजरिमा
युवानमहेळन्वसुःसुमनाबभूव॥ एतानिभद्राक
लशक्रियामकुरुश्रवणददतोमघानि॥ दानइद्वोम
घवानःसोअस्त्वयंचसोमोहृदियंबिभर्मि॥३०॥
॥इतिसप्तमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः॥ ७ ॥ॐ प्रमायु
वैश्वदेवेंद्रःप्रगाथःपरागायत्र्योद्वेकुरुश्रवणस्यत्रा
सदस्यवस्यदानस्तुतिःपराभिर्मृतंमित्रातिथौ

स॰ ७ शाजितस्नेहाद्दषिरूपमश्रवसंपुत्रमस्य शोकयत्वा
९६ वैपाःषट्कूनामौजवान्याक्षौ ऋषिप्रशंसा चाक्षेकि
तवनिंदा च सप्तमी जगत्यब्रुत्कुशोनानाकौ वैश्वदे
वं तु द्वि त्रिष्टुबंतं तृषा सानक्षानमो द्वादशः सौ यौ मित
पाः सौर्यं जागतं वै त्रिष्टुप्पदे राम्यासिंल्लः पंचमुक्तवा
निद्वौ मो वां षट्कूनाकाक्षीवतो प्यो षाध्विनं हि त्रिष्टुबंतं
रथं यां तं समानं तु वं सुहस्यो घोषयो त्वै कादशाह
स्तो द्वा मे द्वि त्रिष्टुबंतत्वा या तु त्रित्रिष्टुबादि दिवस्परि
द्वादशा वत्सप्रिराग्नेयं तु ॥ ८ ॥ ५६ ॥ ॐ प्रमायुयुज्रेप्र ९६

युजोजनानांवहामिस्मपूषणमंतरेण ॥ विश्वेदेवासो
अधमामरक्षंतदुःशासुरागादितिघोषआसीत् ॥ सं
मातपंत्यभितःसपत्नीरिवपर्शवः ॥ निबाधतेअम
तिर्नग्नताजसुर्वेर्नवेवीयतेमतिः ॥ मूषोनशिश्नाव्य
दंतिमाध्यःस्तोतारंतेशतक्रतो ॥ सकृत्सुनोमघवन्निं
द्रमृळयाधापितेवनोभव ॥ कुरुश्रवणमावृणिरा
जानंत्रासदस्यवं ॥ मंहिष्ठंवाघतामृषिः ॥ यस्य
माहरितारथेतिस्रोवहंतिसाधुया ॥ स्तवेसहस्रदक्षे

स॰ ८ क्षिणे ॥ ६ ॥ यस्यप्रस्वादसोगिरउपमश्रवसःपितुः ॥
९ क्षेत्रंनरण्वमूचुषे ॥ अधिपुत्रोपमश्रवोनपान्मित्राति
थेरिहि ॥ पितुष्टेअस्मिवंदिता ॥ यदीशीयामृतानामु
नतवामर्त्यानां ॥ जीवेदिन्मघवाममम ॥ नदेवानामति
व्रतंशतात्माचननजीवति ॥ तथायुजाविवावृते ॥ २ ॥
प्रावेपामाबृहतोमायंतिप्रवातेजाइरिणेवर्वृतानाः ॥
सोमस्येवमौजवतस्यभक्षोविभीदकोजागृविर्म ९

ह्यमच्छान् ॥ नमामिमेथनजिहीळएषाशिवासखिभ्य
उतमह्यमासीत् ॥ अक्षस्याहमेकपरस्यहेतोरनुव्रता
मपजायामरोधं ॥ द्वेष्टिश्वश्रूरपजायारुणद्धिननाथि
तोविंदतेमर्डितारं ॥ अश्वस्येवजरतोवस्न्यस्यनाहंविंदा
मिकितवस्यभोगं ॥ अन्येजायांपरिमृशंत्यस्ययस्या
गृधद्वेदनेवाज्यक्षः ॥ पितामाताभ्रातरएनमाहुर्नजा
नीमोनयताबद्धमेतं ॥ यदादीध्येनदविषाण्येभिःपरा
यद्भ्योवहीयेसखिभ्यः ॥ न्युप्ताश्चबभ्रवोवाचमक्र

स६
९८

तऽ॰वमीद्देषांनिष्कृतंजारिणीव ॥ ३ ॥ सभामेतिकितवः
पृछमानोजेष्यामीतितन्वा३शुशुजानः ॥ अक्षासोअ
स्यवितिरंतिकामंप्रतिदीव्नेदधतऽआकृतानि ॥ अक्षा
सइदंकुशिनोनितोदिनोनिकृत्वानस्तपनास्तापयिष्ण
वः ॥ कुमारदेष्णाजयतःपुनर्हणोमध्वासंपृक्ताःकि
तवस्यबर्हणा ॥ त्रिपंचाशःक्रीळतिव्रातएषांदेवइव
सवितासत्यधर्मा ॥ उग्रस्यचिन्मन्यवेनानमंतेराजाचि
देभ्योनमइत्कृणोति ॥ नीचावर्तंतउपरिस्फुरंसहस्ता ९८

सोहस्तवंतंसहंते ॥ दिआअंगाराइरिणेन्युप्ताःशीताःसं
तोहृदयंनिर्दहंति ॥ जायातप्यतेकितवस्यहीनामातापुत्र
स्यचरतःक्वस्वित् ॥ ऋणावाबिभ्यद्धनमिच्छमानोन्येषाम
स्तमुपनक्तमेति ॥ [illegible] ॥ स्त्रियंदृष्ट्वायकितवंततापान्येषां
जायांसुकृतंचयोनिं ॥ पूर्वाह्णेअश्वान्युयुजेहिबभ्रू
न्सोअग्नेरंतेवृषलःपपाद ॥ योवःसेनानीर्महतोगण
स्यराजाव्रातस्यप्रथमोबभूव ॥ तस्मैकृणोमिनधनारु
णध्मिदशाहंप्राचीस्तदृतंवदामि ॥ अक्षैर्मादीव्यःकृ

सं०७
९९

षिमित्रस्य स्वविंत्तेरमस्य बद्धमन्यमानः ।। तत्र गावः कि
तवतत्रजायातन्मो विचष्टे सवितायमर्यः ।। मित्रं कृणुध्वं
खलु मृळता नो मा नो घोरेण चरताभि धृष्णु ।। नि वो नु
मन्युर्विशतामरातिरन्यो बभ्रूणां प्रसितौ न्वस्तु ।। ७ ।।
अबुध्रमु स इंद्रवंतो अग्नयो ज्योतिर्भरंत उषसो व्युष्टिषु ।।
मही द्यावापृथिवी चेततामपो द्यादेवानामव आ वृणी
महे ।। दिवस्पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन्सिंधून्पर्व
तांछर्यणावतः ।। अनागास्त्वं सूर्यमुषासमीमहे भद्रं ९९

सोमः स्रुवानो अद्य कृणोतु नः ।। द्यावानो अद्य पृथिवी अ
नागसो मही त्रायेतां सविता यमातरा ।। उषा उच्छंत्सप
बाधतामघं स्वस्त्य१ग्निं समिधानमीमहे ।। इयं न उस्रा
प्रथमा सुदेव्यं रेवत्सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु ।। आरे म
न्युं दुर्विदत्रस्य धीमहि स्वस्त्य१ग्निं स० ।। प्रयाः सिस्र
ते सूर्यस्य रश्मिभिर्ज्योतिर्भरंतीरुषसो व्युष्टिषु ।। भ
द्रा नो अद्य श्रवसे व्युच्छत स्व० ।। ६ ।। अनमीवा उषस आ
चरंतु न उदग्नयो जिहतां ज्योतिषा बृहत ।। आयुक्षाता
माश्विना तूतुजिं रथं स्व० ।। श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्व

सं० ८
१०० रेण्यंभागमास्कवसहिरत्नधाअसि ॥ रा योजनित्रीं धिषणा
मुपब्रुवेस्व० ॥ पिपर्तुमातद्दतस्यप्रवा बनदेवाय यन्मनुष्या ॥
३ अमन्महि ॥ विश्वाइडस्नास्पकुद्देतिस्स्यः स्व० ॥ अदृषे
अध्वबर्हिषस्तरीमणि ग्नाव्णा योगेमन्मनः साधईमहे ॥
आदिमानां शर्मणि स्था भुरंण्य सि स्व० ॥ आनोबर्हिः सध
मादेबृहद्दिविदेवांईळेसादयासप्तहोतृन्न ॥ इंद्रंमित्रं
वरुणंसातयेभगंस्व० ॥ ८ ॥ तआदित्याआगतासर्व
तातयेवृधेनोयज्ञमवतासजोषसः ॥ बृहस्पतिंपूषण १००

मश्विनाभगंस्व० ॥ तंन्नोदेवायच्छतसुप्रवाचनंछर्दिर
दित्याः सुभरंन्रपाय्यं ॥ पश्वेतोकायतनयायजीवसेस्व० ॥
विश्वेअद्यमरुतोविश्वऊती विश्वेभवंत्वग्नयः समिद्धाः ॥
विश्वेनोदेवाअवसागमंतु विश्वमस्तु द्रविणंवाजोअस्मे ॥
यंदेवासोवथवाजसातौ यंत्रायध्वेयंपिपृथासंहः ॥ योवे
गोपीथेनभयस्यवेदते स्याम देववीतयेतुरासः ॥ [९] ॥ उ
षासानक्ताबृहती सुपेशसा द्यावाक्षामावरुणोमित्रो
अर्यमा ॥ इंद्रंहुवेमरुतः पर्वतांअपआदित्यांद्यावापृथि

सं०८
१

वीअपः स्वः॥ द्यौश्चनः पृथिवी च प्रचेतसऽऋतावरी रक्षा
तामंहसो रिषः॥ मा दुर्विदत्रा निर्ऋतिर्न ईशत तद्देवाना
मवो अद्या वृणीमहे॥ विश्वस्मान्नो अदितिः पात्वंहसो मा
ता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः॥ स्वर्वज्ज्योतिरवृकं नशीमहि
तद्दे०॥ ग्रावा वदन्नप रक्षांसि सेधतु दुष्वप्न्यं निर्ऋतिं वि
श्वमत्रिणं॥ आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि तद्दे०॥ ए
न्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वतामिळा बृहस्पतिः सामभिर्ऋक्वो
अर्चतु॥ सुप्रकेतं जीवसे मन्म धीमहि तद्दे०॥ ९॥ दि २

विश्वंशं यज्ञमस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुम्नमि
ष्टये॥ प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन तद्दे०॥ उप ह्वये सु
हवं मारुतं गणं पावकमृष्वं सख्याय शंभुवं॥ रायस्पो
षं सौश्रवसाय धीमहि तद्दे०॥ अपां पेरुं जीवधन्यं भरा
महे देवाव्यं सुहवमध्वरश्रियं॥ सुरश्मिं सोममिन्द्रियं य
मीमहि तद्दे०॥ सनेम तत्सुसनिता सनित्वभिर्वयं जीवा जी
वपुत्रा अनागसः॥ ब्रह्मद्विषो विष्वगेनो भरेरत तद्दे०॥
ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते शृणोतन यद्वो देवा ईमहे तद्दध्य

स०७
२
तन ॥ जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरवद्यशस्तद्दे० ॥ १० ॥ महद्द्य मह
तामावृणीमहे वो देवानां बृहतामनर्वणां ॥ यथा वसु वीर जात
नंशामहै तद्दे० ॥ महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागामि
त्रे वरुणे स्वस्तये ॥ श्रेष्ठे स्याम सवितुः सवीमनि तद्दे० ॥
येसवितुः सत्यसवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ॥
ते सौभगं वीरवद्गोमदप्नो दधातन द्रविणं चित्रमस्मे ॥ सवि
ता पश्चातात्सविता पुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरा
त्तात् ॥ सविता नः सुवतु सर्वतातिं सविता नो रासतां दीर्घ २

मायुः ॥ ३३ ॥ नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतं सप
र्यत ॥ दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत ॥
सा मा सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावा च यत्र ततनन्नहानि।न
चा ॥ विश्वमन्यन्नि विशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहोदेति
सूर्यः ॥ न ते अदेवः प्रदिवो नि वासते यदेतशेभिः पतरै रथर्य
सि ॥ प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज उदन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य ॥
येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमुदियर्षि भानुना ॥
तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपामीवामप दुष्ष्वप्न्यं सुव ॥ विश्व
स्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रतमहेळयन्नुच्चरसि स्वधा अनु ॥ य

सं०७
२

दृशत्वासूर्येपित्र्यावावहेतन्नोदेवाअनुमंसीरतक्रतुं॥तन्नो
द्यावापृथिवीतन्नआपइंद्रःशृण्वंतुमरुतोहवंवचः॥मा
शूनेभूमसूर्यस्यसंदृशिभद्रंजीवंतोजरणामशीमहि॥२२॥
विश्वाहात्वासुमनसःसुचक्षसःप्रजावंतोअनमीवाअना
गसः॥उद्यंतंत्वामित्रमहोदिवेदिवेज्योग्जीवाःप्रतिपश्ये
मसूर्य॥महिज्योतिर्बिभ्रतंत्वाविचक्षणभास्वंतंचक्षुषे
चक्षुषेमयः॥आरोहंतंबृहतःपाजसस्परिवयंजीवाःप्र
तिपश्येमसूर्य॥यस्यतेविश्वाभुवनानिकेतुनाप्रचेर
तेनिचविशंतेअक्तुभिः॥अनागास्त्वेनहरिकेशसूर्या

३

श्रीराम

क्राक्रानोवस्यसावस्यसोरिः॥शंन्नोभवचक्षसाशंनो
अह्नाशंभानुनाशंहिमाशंघृणेन॥यथाशमध्वंछ
मसद्दुरोणेतत्सूर्यद्रविणंधेहिचित्रं॥अस्माकंदेवा
उभयायजन्मनेशर्मयच्छतद्विपदेचतुष्पदे॥अद
त्पिबदूर्जयमानमाशितंतदस्मेशंयोररपोदधात
न॥यद्वोदेवाश्चकृमजिह्वयागुरुमनसोवाप्रयुतीदे
वहेळने॥अरावायोनोअभिदुच्छुनायतेतस्मिंतदे
नोवसवोनिचेतन॥२३॥आस्मिंन्नइंद्रःपृत्सुतौय

सं.७
४

शास्वतिशिमीवतिकंदसिप्रावसातये ॥ यत्र गोषा
ताच्छषितेषुख्वादिषुबिध्वक्पतंतिदिद्यवोनृषाह्ये ॥
सनःक्षुमंतंसदनेव्यूर्णुहिगोअर्णसंरयिमिंद्रश्रवा
य्यं ॥ स्यामतेजयतःशक्रमेदिनोयथावयमुश्म
सितद्वसोआयुधि ॥ योनोदासआर्योवापुरुष्टुतादेव
इंद्रयुधयेचिकेतति ॥ अस्माभिष्टेसुषहाःसंतुश
त्रवस्त्वयावयंतान्वनुयामसंगमे ॥ योदभ्रेभिर्ह
व्योयश्चभूरिभिर्योअभीकेवरिवोविन्नृषाह्ये ॥ ४

तंविस्वादेसस्निमद्यश्रुतंनरमर्वांचमिंद्रमवसेकरामहे ॥
स्ववृजंहित्वामहमिंद्रशुश्रवानानुदंवृषभरध्रचोदनं ॥ प्र
मुंचस्वपरिकुत्सादिहागहिकिमुत्वावान्मुष्कयोर्बद्धआ
॥ १४ ॥ योवांपरिज्मासुवृदश्विनारथोदोषामुषासोहव्यो
हविष्मता ॥ शश्वत्तमासस्तमुवामिदंवयंपितुर्नभाइसुहवं
हवामहे ॥ चोदयतंसूनृताःपिन्वतंधियउत्पुरंधीरीर
यतंतदुश्मसि ॥ यशसंभागंकृणुतंनोअश्विनासोमंन
चारुंमघवत्सुनस्कृतं ॥ अमाजुरश्चिद्भवथोयुवं
भगोनाशोश्चिदवितारापमस्यचित् ॥ अंधस्यचिन्नास

सं.७ या कर्ष्य

१०९ सारूस्येशानि युवाभिर्दाऋभिषजारुतस्यचिन॥ युवं च्यवानंस
नयंयाधारथंदुनर्युवानंचरथायतक्षथुः॥ निष्टौग्र्यमुहथुर
अस्यदिविश्वेतावांसवनेषुप्रवाच्या॥ पुराणावांवीर्याप्रब्रवाजे
नेथोहासथुर्भिषजामयोभुवा॥ तावांनुनव्यावव सेकरामहे
यनासत्याश्रद्दरियथादधत्॥ ४॥ इयंवामकेश्रृणुतंमे
अश्विनापुत्रायेवपितरामह्यंशिक्षतं॥ अनापिरज्ञा
असजात्यामतिःपुरातस्याअभिशस्तेरवस्पृतं॥ यु
वंरथेनविमदायशुंध्युवंन्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोषणां॥ युवंहवंवध्रिमत्याअगच्छतंयुवंसुषुतिंचक्रथुःपुरंधये॥
युवंविप्रस्यजरणामुपेयुषःपुनःकलेरकृणुतंयुवद्वयः॥ १०९

युवंवंदनमृश्यदादुदूपथुर्युवंसद्योविश्पलामेतवेकृथः॥
युवंहरेभंवृषणागुहाहितमुदैरयतंममृवांसमश्विना॥
युवमृचीसमुततप्तमत्रयेओमन्वंतंचक्रथुःसप्तवध्रये॥
युवंश्वेतंपेदवेश्विनाश्वंनवभिर्वाजैर्नवतीचवाजिनं॥ च
॥ युवंश्वेतंपेदवे श्विनाश्वंनवभिर्वाजैर्नवतीचवाजिनं २७॥
र्कृत्यंददथुर्द्रावयत्सखंभगंनन्यो हव्योमयोभुवं॥
नतंराजानावदितेकुतश्चननांहोअश्नोतिदुरितंनकिर्भयं॥
यमश्विनासुहवारुद्रवर्तनीपुरोरथंकृणुथःपत्न्यासह॥
आतेनयातंमनसोजवीयसारथंयंवामृभवश्चक्रुरश्विना॥
यस्ययोगेदुहिताजायतेदिवउभेअहनीसुदिनेवि
ना॥ यस्य योगेदुहिताजायतेदिव उभेअहनीसुदिनेवि

सं० ७
१०

वस्वतः ॥ तावर्तिर्यातंजयुषाविपर्वतमपिन्वतंशयवेधेनुमश्विना ॥ वृकस्य
चिद्वर्तिकामंतरास्याद्युवंशचीभिर्ग्रसितामसुंचतं ॥ एतंवांस्तोममं
श्विनावकर्मातक्षामभृगवोनरथं ॥ न्यमृक्षामयोषणांनमर्येनित्यं
नसूनुंतनयंदधानाः ॥ १७ ॥ रथंयांतंकुहकोहवांनराप्रतिद्युमंतंसु
वितायभूषति ॥ प्रातर्यावाणंविभ्वंविशेविशेवस्तोर्वस्तोर्वहमानं
धियाशमि ॥ कुहस्विद्दोषाकुहवस्तोरश्विनाकुहाभिपित्वंकरतः
कुहोषतुः ॥ कोवांशयुत्राविधवेवदेवरंमर्यंनयोषाकृणुतेसध
स्थआ ॥ प्रातर्जरेथेजरणेवकापयावस्तोर्वस्तोर्यजतागछथोगृ
हं ॥ कस्यध्वस्राभवथःकस्यवानराराजपुत्रेवसवनावगछथः ॥
युवांमृगेववारणामृगण्यवोदोषावस्तोर्हविषानिह्वयामहे ॥

१०

युवांहोत्रामृतुथाजुह्वतेनरेषंजनायवहथःशुभस्पती ॥ युवांहघोषापर्य
श्विनायतीराज्ञऊचेदुहितापृच्छेवांनरा ॥ भूतंमेअह्नउतभूतमक्तवेश्वा
वतेरथिनेशक्तमर्वते ॥ १८ ॥ युवंकवीष्ठःपर्यश्विनारथंविशोंकुत्सोन
जरितुर्नशायथः ॥ युवोर्हमक्षापर्यश्विनामध्वासाभरतनिष्कृतं
नयोषणा ॥ युवंहभुज्युंयुवमश्विनावशंयुवंशिंजारमुशनामुपा
रथुः युवोररावापरिसख्यमासतेयुवोरहमवसासुम्नमाचके ॥ यु
वंहकृशंयुवमश्विनाशयुंयुवंविधंतंविधवामुरुष्यथः ॥ युवंस
निभ्यःस्तनयंतमश्विनापव्रजमूर्णुथःसप्तास्यं ॥ जनिष्टयोषा
पतयत्कनीनकोविचारुहन्वीरुधोदंसनाअनु ॥ आस्मैरीयतेनिवनेव

स० १०८
सिध्यवोस्मांअंकेभवतृतत्पतिलनं ॥ जीवंरुदंतिविमयंतेअध्वरेदीर्घा
मनुप्रसितिंदीधियुर्नरः ॥ वामंपितृभ्योयइदंसमेरिरेमयःपति
भ्योजनयःपरिष्वजे ॥ १० ॥ नतस्यविद्मतदुषुप्रवोचतयुवाहयद्यु
वत्याःक्षेतियोनिषु ॥ प्रियोस्रियस्यवृषभस्यरेतिनोगृहंगमे
माश्विनातदुश्मसि ॥ आवामगन्सुमतिर्वाजिनीवसून्यश्विनाहृ
त्सुकामाअयंसत ॥ अभूतंगोपामिथुनाशुभस्पतीप्रियाअ
र्यम्णोदुर्यांअशीमहि ॥ तामंदसानामनुषोदुरोणआधत्तं
रयिंसहवीरंवचस्यवे ॥ कृतंतीर्थंसुप्रपाणंशुभस्पतीस्थाणुं
पथेष्ठामपदुर्मतिंहतं ॥ क्वस्विदद्यकतमास्वश्विनाविक्षुद स० १०८

स्रामादयेथेशुभस्पती ॥ कईंनियेमेकतमस्यजग्मतुर्विप्र
स्यवायजमानस्यवागृहं ॥ २० ॥ समानमुत्यंपुरुहूतमुक्थ्यं
रथंत्रिचक्रंसवनागनिग्मत ॥ परिज्मानंविदथ्यंसुवृक्तिं
भिर्वयंव्युष्टाउषसोहवामहे ॥ प्रातर्युजंनासत्याधितिष्ठथः
प्रातर्यावाणंमधुवाहनंरथं ॥ विशोयेनगच्छथोयज्वरीर्नरा
कीरेश्चिद्यज्ञंहोतृमंतमश्विना ॥ अध्वर्युंवामधुपाणिंसुह
स्त्यमग्निधंवाधृतदक्षंदमूनसं ॥ विप्रस्यवायत्सवनानिग
च्छथोतआयातंमधुपेयमश्विना ॥ २२ ॥ अस्तेवसुप्रतरंला
यमस्यन्भूषंनिवप्रभरास्तोममस्मै ॥ वाचाविप्रास्तरतवा

स० ता नमर्यो निरामय जरितः सोम इंद्रं ॥ दोहे गामुप शिक्षा सखायं प्र बो
१०८ धय जरितर्जारमिंद्रं ॥ कोशं न पूर्णं वसुना न्यृष्टमा च्यावय म
घदेयाय शूरं ॥ किमंग त्वा मघवन्भोजमाहुः शिशीहि मा शि
शयं त्वा शृणोमि ॥ अप्नस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं
भगमिंद्रा भरा नः ॥ त्वां जना ममसत्येष्विंद्र संतस्थाना वि ह्वयं
ते समीके ॥ अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान्नासुन्वता सख्यं व
ष्टि शूरः ॥ धनं न स्यंद्रं बहुलं यो अस्मै तीव्रान्त्सोमाँ आसुनो
ति प्रयस्वान् ॥ तस्मै शत्रून्त्सुतुकान्प्रातरह्नो नि स्वष्ट्रान्युव
ति हंति वृत्रं ॥ २२ ॥ यस्मिन्वयं दधिमा शंसमिंद्रे यः शिश्रा
य मघवा काममस्मे ॥ आराच्चित्सन्भयतामस्य शत्रुर्न्यस्मै स०
१०८

द्युम्ना जन्या नमंतां ॥ आराच्छत्रुमप बाधस्व दूरमुग्रो यः शंबः
पुरुहूत तेन ॥ अस्मे धेहि यवमद्गोमदिंद्र कृधी धियं जरि
त्रे वाजरत्नां ॥ प्र यमंतर्वृषसवासो अग्मन्तीव्राः सोमा
बहुलांतास इंद्रं ॥ नाह दामानं मघवा नि यंसन्नि सुन्वते वहति भू
रि वामं ॥ उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छ्वघ्नी विचिनोति
काले ॥ यो देवकामो न धना रुणद्धि समित्तं राया सृजति स्व
धावान् ॥ गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत वि
श्वां ॥ वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम ॥
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ॥ इंद्रः
पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ॥ २३ ॥

सं० ता

१०९

अउकोवीः॥ अच्छा म इंद्रं मतयः स्वर्विदः सध्रीचीर्विश्वा उश
तीरनूषत॥ परिष्वजंते जनयो यथा पतिं मर्यं न शुंध्युं मघवा
नमूतये॥ नघा त्वद्रिगप वेति मे मनस्त्वे इत्कामं पुरुहूत शिश्र
य॥ राजेव दस्म निषदोधि बर्हिष्यस्मिंत्सु सोमेवपानमस्तु
ते॥ विषूवृदिंद्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते॥
तस्येदिमे प्रवणे सप्त सिंधवो वयो वर्धंति वृषभस्य शुष्मि
णः॥ वयो न वृक्षं सुपलाशमासदन्त्सोमास इंद्रं मंदिनश्च
मूषदः॥ प्रैषामनीकं शवसा दविद्युतद्विदत्स्वर्मनवे ज्योति
रार्यं॥ कृतं न श्वघ्नी विचिनोति [illegible] देवने संवर्गं यन्म

सं० ता०

१०९

घवा सूर्यं जयत्॥ न तत्ते अन्यो अनु वीर्यं शकन्न पुराणो मघव
न्नोत नूतनः॥२८॥ विशंविशं मघवा पर्यशायत जनानां धेना अ
वचाकशद्वृषा॥ यस्याह शक्रः सवनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः
सहते पृतन्यतः॥ आपो न सिंधुमभि यत्समक्षरन्त्सोमास इंद्रं कु
ल्या इव ह्रदं॥ वर्धंति विप्रा महो अस्य सादने यवं न वृष्टिर्दिव्ये
न दानुना॥ वृषा न क्रुद्धः पतयद्रजस्स्वा यो अर्यपत्नीरकृणो
दिमा अपः॥ स सुन्वते मघवा जीरदानवे विंदज्ज्योतिर्मनवे हवि
ष्मते॥ उज्जायतां परशुर्ज्योतिषा सह भूया ऋतस्य सुदुघा पु
विरोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णशुक्रं शुशुचीत सत्पतिः॥

स०त। गोभिष्टरे०॥ वयंरा०॥ बृहस्पति०॥ इंद्रः पुर०॥ २५ ॥ आ याहि मिंद्रः स्व
पतिर्मदाय यो धर्मणा तूतुजानस्तुविष्मान् ॥ प्रत्वक्षाणो अतिवि
१०१० श्वा सहांस्यपारेण महता वृष्ण्येन ॥ सुष्ठामा रथः सुयमा हरी ते
म्यक्षो वज्रो नृपते गभस्तौ ॥ शीभं राजन्सुपथा यास्यर्वाङ् वर्धा
म ते पपुषो वृष्ण्यानि ॥ एंद्रवाहो नृपतिं वज्रबाहुमुग्रमुग्रासस्तवि
षास एनं ॥ प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्ममेमस्मत्रा सधमादो वह
न्तु ॥ एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्ज स्कम्भं धरुण आ वृषाय
से ॥ ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अप्यसो यथा केनिपानामिनो वृधे ॥
गमन्नस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ॥
समीरिषे सास्मिन्नासत्सि बर्हिष्यनाधृष्या तव पात्राणि ध स०त
१०१०

र्मणा ॥ २६ ॥ पृथक् प्रायन् प्रथमा देवहूतयो ऽकृण्वत श्रवस्यानि
दुष्टरा ॥ न ये शेकुर्यज्ञियां नावमारुहमीर्मैव ते न्यविशन्त केपयः ॥
एवैवापागपरे सन्तु दूढ्यो ऽश्वा येषां दुर्युज आयुयुज्रे ॥ इत्था ये
प्रागुपरे सन्ति दावने पुरूणि यत्र वयुनानि भोजना ॥ गिरीँरज्रा
न्रेजमानाँ अधारयद् द्यौः क्रन्ददन्तरिक्षाणि कोपयत् ॥ समीचीने
धिषणे वि ष्कभायति वृष्णः पीत्वा मद उक्थानि शंसति ॥ इमं बिभ
र्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवञ्छफारुजः ॥ अस्मिन्त्सु
ते सवने अस्त्वोक्यं सुत इष्टौ मघवन्बोध्याभगः ॥ गोभिष्ट०
वयंरा० बृहस्प० इंद्रः पुरु० ॥ २७ ॥ दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्नि
रस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ॥ तृतीयमप्सु नृमणा अजस्र

स० ता
१०११

मिंधान एनं जरते स्वाधीः ॥ विद्मा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्मा
ते धाम विभृता पुरुत्रा ॥ विद्मा ते नाम परमं गुहा यद्विद्मा तमुत्सं
यत आजगंथ ॥ समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्व१न्तर्नृचक्षा ईधे दिवो
अग्न ऊधन् ॥ तृतीये त्वा रजसि तस्थिवांसमपामुपस्थे महिषा
अवर्धन् ॥ अक्रंददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः स
मंजन् ॥ सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्य
न्तः ॥ श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगो
पाः ॥ वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उषसामिधानः ॥
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ॥
वीळुं चिदद्रिमभिनत्परायंजना यदग्निमयजंत पंच ॥२८॥ उशि

स० त
१०११

क्पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो निधायि ॥ इयर्ति धूम
मरुषं भरिभ्रदुच्छुक्रेण शोचिषा द्यामिनक्षन् ॥ दृशानो रुक्म उर्व्या
व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ॥ अग्निरमृतो अभवद्वयोभि
र्यदेनं द्यौर्जनयत्सुरेताः ॥ यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव
घृतवंतमग्ने ॥ प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाभि सुम्नं देवभक्तं य
विष्ठ ॥ आ तं भज सौश्रवसेष्वग्न उक्थउक्थ आ भज शस्यमाने ॥
प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवात्युज्जातेन भिनददुज्जनित्वैः ॥ त्वाम
ग्ने यजमाना अनु द्यून्विश्वा वसु दधिरे वार्याणि ॥ त्वया सह द्रवि
णमिच्छमाना व्रजं गोमंतमुशिजो वि वव्रुः ॥ अस्ताव्यग्निर्नरां सु
शेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ॥ अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवे

सं० ८
१०७७

मद्देवाधत्तरयिमस्मेसुवीरं ॥ २९ ॥ इतिसप्तमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ॥ ॥ श्री
शके १७ ३९ ईश्वरनामसंवत्सरे ॥ दक्षिणायने ॥ वर्षांतौ ॥ श्रावणे
मासेशुक्लपक्षेत्रयोदश्यांतिथौरवीवासरे ॥ ॥ इदंपुस्तकंसमा
प्तं ॥ ॥ नवाथ्येइत्युपनामककेशवदेवात्मजवैजनाथेनलिखि
तं ॥ यादृशंपुस्तकंदृष्ट्वातादृशंलिखितंमया ॥ यदि
शुद्धमशुद्धंवाममदोषोनविद्यते ॥

सं० ८
१०७७